

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Veřejně-prospěšné práce jako nástroj aktivní politiky zaměstnanosti
Community Service as an Instrument of Active Employment Policy

Student:

Bc. Radana Kollárová

Vedoucí diplomové práce:

doc. RNDr. Milan Šimek, Ph.D.

Ostrava 2011

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci vypracovala samostatně. Přílohy č. 1 až 7 danou mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.“

26. dubna 2011

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. RNDr. Milanu Šimkovi Ph.D. za odborné vedení, poskytnutí cenných rad a připomínek a za čas, který mi věnoval.

OBSAH:

1. Úvod.....	1
2. Teorie politiky zaměstnanosti a její možnosti při ovlivňování situace na trhu práce	3
2.1 Definice, cíle a nástroje politiky zaměstnanosti.....	3
2.2 Přístupy k politice zaměstnanosti.....	5
2.3 Členění politiky zaměstnanosti	5
2.3.1. Aktivní politika.....	6
2.3.2. Pasivní politika.....	9
2.4 Efekty politiky zaměstnanosti.....	10
3. VPP jako nástroj APZ ve vybraných zemích	13
3.1 Německo.....	13
3.2 Polsko	14
3.3 Rakousko.....	15
3.4 Litva	16
3.5 Lotyšsko.....	16
3.6 Slovinsko	17
3.7 Srovnání vybraných zemí	18
3.8 Slovensko	23
4. VPP v České republice a vliv na trh práce	26
4.1 VPP v České republice	26
4.2 VPP v České republice a v jednotlivých krajích	37
4.3 Analýza veřejně prospěšných prací a jejich vliv na trh práce	41
4.4 Využití finančních prostředků z EU	43
5. Návrhy a doporučení.....	47
6. Závěr.....	50
Seznam použité literatury.....	52
Seznam zkratk	
Seznam grafů, obrázků a tabulek	
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
Seznam příloh	
Přílohy	

1. Úvod

Tématem diplomové práce jsou veřejně - prospěšné práce jako nástroj aktivní politiky zaměstnanosti. Byly vybrány především z důvodu jejich aktuálnosti při řešení problematiky spojené s dlouhodobou nezaměstnaností. Jsou považovány za poslední možnost udržet pracovní morálku nezaměstnané osoby.

Cílem diplomové práce je objasnit podstatu fungování veřejně prospěšných prací ve vybraných zemích se zaměřením na Českou republiku.

Druhá kapitola bude zaměřena na teoretickou část, ve které bude vymezena politika zaměstnanosti. Na počátku bude definována politika zaměstnanosti, její cíle a nástroje, kterými ovlivňuje situaci na trhu práce. Rovněž bude vysvětlen tzv. keynesiánský přístup, který byl používán zeměmi v 50. a 60. letech, společně s přístupem neokonzervativním. Na počátku existence politiky zaměstnanosti byla nejčastěji využívána pasivní politika, kterou po ropných šocích v 70. letech 20. století nahradila aktivní politika. Nástroje aktivní politiky jsou pro lepší srovnání rozčleněny na 5 skupin, které budou podrobněji rozebrány. Pasivní politika pak zajišťuje určitou životní úroveň nezaměstnaného. Poslední část této kapitoly bude věnována efektům, které sebou politika zaměstnanosti přináší.

Veřejně prospěšné práce budou zmiňovány v další kapitole. Bude vybráno několik zemí, které používají tento nástroj aktivní politiky. Veřejně prospěšné práce usilují o zlepšení situace nezaměstnaného tím, že mu pomáhají udržet pracovní návyky a motivují jej k získání vyššího výdělku než pobíráním dávek v nezaměstnanosti. Ekvivalentem veřejně prospěšných prací jsou tzv. „Arbeitsbeschaffungsmaßnahmen“, které jsou prováděny politikou zaměstnanosti v Německu. V Polsku jsou veřejně prospěšné práce zřizovány především pro dlouhodobě nezaměstnané osoby či osoby, které jsou samoživiteli. Další stát, ve kterém jsou zřizovány pracovní místa v rámci zkoumaného nástroje aktivní politiky zaměstnanosti, je Rakousko. Poté bude pozornost věnována Litvě, Lotyšsku a Slovinsku. V následující podkapitole

budou srovnány zmiňované země. Na Slovensku existovaly veřejně prospěšné práce do roku 2004, které byly nahrazeny tzv. aktivačními činnostmi. Jedná se o specifický typ veřejně prospěšných prací. Vykonáváním této činnosti vzniká nezaměstnané osobě nárok na dávky v nezaměstnanosti.

Následující kapitola bude věnována realizaci veřejně prospěšných prací v České republice, ve které je úkolem objasnit podstatu a další souvislosti tohoto programu. Celá aktivní politika zaměstnanosti se snaží řešit především dlouhodobou nezaměstnanost. Veřejně prospěšné práce poskytuje především těžko umísitelným skupinám na trhu práce, kde patří dlouhodobě nezaměstnaní, starší osoby či uchazeče s nízkou kvalifikací. Jsou považovány za nejméně efektivní nástroj, neboť mnoho účastníků po ukončení programu nenajde zaměstnání a znovu se tak stávají nezaměstnanými. Na začátku této kapitoly bude objasněn vývoj týkající se pracovních míst vytvořenými v rámci veřejně prospěšných prací a počtu umístěných uchazečů na těchto místech. Porovnány budou rovněž výdaje na tento nástroj s celkovými výdaji na aktivní a státní politiku zaměstnanosti. Průměrné výdaje na jednoho umístěného uchazeče v rámci VPP, jak bude následně uvedeno, neustále narůstají. Význam veřejně prospěšných prací postupem času klesá, jsou upřednostňovány jiné programy politiky zaměstnanosti. Další podkapitola je bude orientována na vývoj VPP z regionálního hlediska v letech 2001, 2005 a 2009. Podle posledních dostupných analýz bude zhodnocena cílenost tohoto nástroje. Zda jsou veřejně prospěšné práce cíleny více mužům či ženám, málo či vysoce kvalifikovaným osobám nebo jsou určeny pro mladší či starší uchazeče. Poslední podkapitola bude zaměřena na využití finančních prostředků z Evropské unie.

V 5. kapitole budou navržena možná řešení.

Součástí diplomové práce je rovněž seznam použité literatury, grafů a tabulek.

2. Teorie politiky zaměstnanosti a její možnosti při ovlivňování situace na trhu práce

Politika zaměstnanosti je tvořena tripartitou, neboli snahou zaměstnanců či odborů, zaměstnavatelů a státu dosáhnout kompromisu na trhu práce. Stát rovněž komunikuje s územně samosprávnými celky, s organizacemi sdružující handicapované osoby apod.

2.1 Definice, cíle a nástroje politiky zaměstnanosti

PZ je charakterizována jako skupina opatření (nástrojů), kterými jsou vytvářeny podmínky pro dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce. [1]

Opatření politik se v některých případech překrývají či doplňují. Dělení na tyto úrovně je proto pouze orientační. PZ se snaží na *makroúrovni* odstranit příčiny, které způsobují nadměrnou nezaměstnanost. Působí v širším okruhu, neboť ovlivňuje i jiné ekonomické procesy. Politika na *regionální úrovni* se snaží prostřednictvím programů řešit již vzniklou nezaměstnanost. Za tímto účelem vznikly úřady práce, které se o nezaměstnané starají. Zásady firem a ostatních zaměstnavatelů jsou formulovány na *mikroekonomické úrovni*. Podle legislativy si vytvářejí individuální podmínky, které souvisí s přibíráním či propouštěním zaměstnanců apod. [2]

Cílem SPZ je dosahovat rovnováhy na trhu práce, produktivně tak využívat pracovní sílu a usilovat o zabezpečování práv občanů na zaměstnání. [2]

Politika zaměstnanosti se zaměřuje na rozvíjení infrastruktury v oblasti trhu práce. Prostřednictvím úřadů práce a jiných zprostředkovatelů se snaží poskytovat různé služby, finančně pomáhat zaměstnavatelům, lidem, kteří začínají podnikat a snaží se také podporovat tvorbu pracovních míst. Rovněž usiluje o dokonalejší informovanost v případě dostupných volných pracovních pozicích. Pokouší se usnadnit zaměstnávání mladistvých, absolventů či

zdravotně postižených občanů. Neméně důležitou částí politiky zaměstnanosti, respektive aktivní politiky, která je podrobněji rozepsána v kapitole 2.3.1., je adaptace pracovní síly potřebám trhu práce skrze rekvalifikační a jiné programy. Základem pasivní politiky zaměstnanosti je kompenzace určité výše ztraceného pracovního příjmu a zabezpečení životních podmínek nezaměstnaného, který má nárok na podporu v nezaměstnanosti. [1]

Nástroje politiky dle cílové skupiny

Nástroje politiky jsou orientovány na nezaměstnané, ale i zaměstnané osoby. Nezaměstnaným uchazečům jsou nabízeny různé *programy politiky, zaměřené na získání, popřípadě změnu kvalifikace*. Jejich cílem je ulehčit mladistvým přechod ze škol do zaměstnání a snížit také nezaměstnanost. Rekvalifikační a kvalifikační služby jsou určeny především pro dlouhodobě nezaměstnané. Avšak programy, které jsou zaměřeny na získání či rozšíření kvalifikace mohou využít i zaměstnané osoby. Náklady těchto programů jsou hrazeny státem, a to až v plné výši. V některých zemích¹ je zaměstnavatelům nabízena *pomoc při založení podniku nebo pomoc ve formě finančních příspěvků či dotací*. Nárok na finanční příspěvky vznikají obsazením pracovního místa osobou, která byla vedena v evidenci úřadu práce. Posledním nástrojem, orientovaným na nezaměstnané, jsou veřejně prospěšné práce. Jedná se o dodatečné práce realizované ve veřejném zájmu², určené především pro dlouhodobě nezaměstnané osoby. [2]

Nástroje dle podnětů k vystoupení či ke vstupu na trh práce

Podnětem k vyloučení z trhu může být dřívější odchod do důchodu na straně poptávky nebo placená mateřská na straně nabídky. Lidé se tak stávají neaktivní částí lidské populace. Existují rovněž i *podněty, které lákají osoby, aby vstoupily na trh práce*. Využitím rekvalifikací, pomoci začínajícím podnikatelům či různých vzdělávání se stávají lidé ekonomicky aktivními. [2]

¹ Francie, Belgie, Dánsko Řecko či Španělsko.

² Úklid veřejného prostranství, apod.

2.2 Přístupy k politice zaměstnanosti

V 50. a 60. letech používaly země západní Evropy keynesiánsky orientovanou hospodářskou politiku. Podle Keynesiánců se ekonomický systém vyznačoval nestabilitou, kterou bylo třeba usměrnit. Jelikož za slabé místo byla považována výše celkové poptávky, regulace ekonomického systému spočívala v provádění aktivní rozpočtové politiky. Ta měla způsobit růst důchodů ekonomických subjektů. Tímto způsobem měla být stimulována agregátní poptávka, která vedla k výrobě produktu. Rostlo tak tempo ekonomického růstu a bylo vytvářeno více nových pracovních míst. Nezaměstnanost poklesla a stát tak vynakládal méně finančních prostředků na politiku zaměstnanosti. [3]

V 70. a 80. letech byla realizována hospodářská politika založená na neokonzervativním přístupu. Zastánci se domnívali, že právě tyto zásahy státu do ekonomiky způsobují nestabilitu ekonomického systému. Pokud se vyskytla nějaká nezaměstnanost, byla považována za dobrovolnou, kterou si lidé zvolili dle svého uvážení. Jelikož státy v polovině 80. let bojovaly proti inflaci, upřednostňovaly ekonomický růst a vnější rovnováhu, potýkaly s vysokou nezaměstnaností. [3]

2.3 Členění politiky zaměstnanosti

Na začátku existence politiky zaměstnanosti byla prosazována zejména tzv. pasivní politika zaměstnanosti (PPZ) a to formou podpor v nezaměstnanosti. Teprve po 2. světové válce se začala rozvíjet aktivní politika zaměstnanosti. Přesto její nástroje a opatření byly zřídka používány. V poválečném období se většina ekonomik nacházela v konjunktuře. Hospodářská politika v této době byla poptávkově orientována a nezaměstnanost se nacházela na nízké úrovni. [1]

V 70. letech 20. století postihly některé ekonomiky ropné šoky. Tyto negativní nabídkové šoky zapříčinily stagnaci ekonomik, růst nezaměstnanosti a zároveň i růst inflace. Státy předpokládaly, že míra nezaměstnanosti by mohla poklesnout, pokud použít nástroje PPZ. Ve skutečnosti však nedošlo k poklesu vysoké míry nezaměstnanosti a PPZ selhala. Od této doby se jednotlivé státy

snaží více zaměřovat na úkor pasivní politiky na aktivní politiku zaměstnanosti. Politika zaměstnanosti je jednak financována ze státního rozpočtu a jednak je možné ji financovat i z vytvořených účelových fondů. Příkladem je třeba zaměstnanec, který si platí pojištění v nezaměstnanosti a v případě ztráty pracovního místa je mu pak vyplácena tato dávka. [1]

2.3.1. Aktivní politika

Aktivní politika zaměstnanosti je orientována na nejvíce ohrožené osoby. Jedná se zejména o osoby handicapované, s nedostatečnou kvalifikací či osoby polokvalifikované. APZ by měla zvyšovat zaměstnanost takovým způsobem, který nebude nadměrně zvyšovat inflaci. [2]

Ratifikací „Úmluvy o politice zaměstnanosti“ z roku 1964 se členské státy³ zavázaly k realizování aktivní politiky zaměstnanosti, zaměřené na plnou a produktivní zaměstnanost s možností svobodně si volit zaměstnání. PZ musí být sladěna s hospodářským rozvojem státu a rovněž s cíli hospodářské a sociální politiky. Provádění politiky musí respektovat i vnitrostátní podmínky. [2]

Cíle aktivní politiky zaměstnanosti

Tyto následující cíle jsou zakotveny ve směrnici Evropské unie. Například, EU v nich požaduje, aby státy zvýšily finanční prostředky na aktivní politiku zaměstnanosti s ohledem na svůj rozpočet. Vyžadována je rovněž zainteresovanost minimálně 20 % nezaměstnaných (ročně) do programů APZ, apod.

Snižováním nákladů na vyhledávání práce a realizací různých programů se snaží APZ dosahovat *rovnovážného stavu mezi nabídkou a poptávkou po práci*. Usiluje rovněž o *přerozdělení nezaměstnanosti ve prospěch skupin, které jsou nejvíce ohroženy*. Část pracovní síly, která je lépe připravena, má možnost se při zvýšené poptávce po práci uplatit více než ta část pracovní síly, která je

³ Státy, které jsou členy Mezinárodní organizace práce (ILO).

připravena méně. Důvodem růstu poptávky po práci může být samotné zlepšení celkové kvality pracovní síly prostřednictvím programů. Dalším cílem APZ je *umožnit, případně udržet kontakt s trhem práce*. Úřady práce chrání například lidský kapitál nezaměstnané osoby prostřednictvím vytváření dočasných pracovních pozic ve veřejném sektoru apod. Prostřednictvím různých kurzů a pracovních výcviků se snaží APZ *preventivně chránit nezaměstnaného před sociálním vyloučením a zhoršením kvality jeho života*. [3]

Nástroje aktivní politiky nezaměstnanosti jsou pro lepší srovnatelnost s ostatními státy Evropské unie rozděleny následovně.

Veřejné služby zaměstnanosti

Jedná se o různá zprostředkování práce, poradenství a různé kurzy. Pracovní mobilita je podporována mnoha státy OECD. Poskytují příspěvky na dopravu zaměstnanců, kteří pracují mimo své bydliště či hradí výdaje na stěhování za prací. [1]

Pracovní příprava a výcvik

Nezaměstnaní si zvyšují svůj lidský kapitál prostřednictvím rekvalifikací, a jiných programů, které jim zvyšují sebevědomí. Právě zmiňované rekvalifikace jsou považovány za jeden z hlavních nástrojů APZ. Pracovní výcvik není brán jen jako řešení nezaměstnanosti, ale je považován také za investici do budoucna. V minulosti se nejčastěji používala *selektivní a nápravná příprava (popř. výcvik)*. Orientována byla především na zdravotně postižené, chudé či zaměstnané osoby, kterým hrozila ztráta zaměstnání. Řešeny byly zejména potíže, se kterými se setkávali zaměstnavatelé i nezaměstnané osoby. Další typ přípravy se zaměřoval na zaměstnané. Prostřednictvím různých příspěvků byly financovány výcviky či přípravy zaměstnanců firem. [4]

Program pro nezaměstnanou mládež

Programy jsou zaměřovány na přípravu a výcvik a jsou orientovány jak na mládež, tak i na mladé handicapované lidi. Měly by mladým lidem vytvářet takové podmínky, které by zajišťovaly plynulý přechod ze škol do zaměstnání.

Programy jsou orientovány hlavně na osoby s nízkým vzděláním, u kterých je šance na získání pracovního místa minimální. Pro tyto přechody jsou používány dvě strategie (opatření), které uplatňují země Evropy. První se snaží zvýšit počet středoškoláků. Druhá podporuje náklady na vyučení osob a usiluje rovněž o to, aby byl pracovní výcvik rozvíjen už na středních školách, prostřednictvím praxí ve firmách. [1]

Podpora tvorby nových pracovních míst

Podpora je nabízena těm, kteří vytvářejí nová místa v soukromém, ale i veřejném sektoru. Smyslem nově vytvořených míst je vytvořit dodatečnou zaměstnanost či ovlivnit cílovou skupinu, kterou jsou nejčastěji dlouhodobě nezaměstnané osoby. Těmto zaměstnavatelům jsou poskytovány například úhrady části mzdových nákladů, které jsou spojeny s nově vytvořeným místem. Také osobám, které chtějí samostatně podnikat, jsou poskytovány určité finanční prostředky, obvykle na nějaké určité období. [2]

Jednou z možností, jak vytvářet nová pracovní místa, jsou veřejně prospěšné práce. Jsou určeny především pro dlouhodobě nezaměstnané osoby, které disponují malými zkušenostmi a dovednostmi. Tito lidé uklízejí veřejná prostranství a vykonávají jiné pomocné práce, které zřizují nejčastěji obce nebo jiné veřejné instituce. Za nebezpečné se dá považovat tzv. uzamykací efekt, který bude následně vysvětlen v podkapitole 2.4. V mnoha případech se jedná o poslední šanci být v kontaktu s trhem práce a uchovat si tak pracovní návyky prostřednictvím úřadů práce. Veřejně prospěšné práce jsou využívány především při rozvoji a zlepšování v sociální oblasti. [5]

Programy pro handicapované osoby

Pro zdravotně postižené jsou vytvářeny programy, které by měly přispívat k lepší zaměstnatelnosti těchto osob. Snahou je tedy odstraňovat problémy spojené se zdravotním stavem. Za tímto účelem jsou zřizovány chráněné pracovní dílny, ve kterých jsou handicapovaným lidem vytvářeny specifické podmínky, nutné k jejich pracovnímu zařazení. Některé státy požadují, aby

zaměstnavatelé obsazovali na pracovní místa určitý počet⁴ zdravotně handicapovaných osob. Jedná se například o Českou republiku, Nizozemí, Německo apod. [1]

Faktory ovlivňující cíle APZ

K dosažení cílů je zapotřebí, aby *opatření APZ byla prováděna v dostatečném rozsahu*. Jedná se například o již jednou zmiňovaný 20 % podíl nezaměstnaných, kteří by se měli účastnit programů. Kdyby rozsah opatření nebyl dostatečně velký, docházelo by k zaměstnávání uchazečů s lepší schopností si najít zaměstnání na úkor těch, kteří mají šance na úspěch daleko menší, např. z důvodu handicapu, věku apod. *Vhodná struktura všech opatření APZ závisí na vývoji trhu práce*. Tzn. že poradenství či rekvalifikace by měly směřovat tam, kde je jich nejvíce potřeba. Rostoucí význam aktivní politiky zaměstnanosti je spojován hlavně se strukturální nezaměstnaností. Poptávce na trhu práce a podmínkám, které se v důsledku strukturální nezaměstnanosti neustále mění, je poté přizpůsobována pracovní síla. *Opatření aktivní politiky by měla být orientována především na těžko umísťitelné osoby*. Snižuje se tak mrtvá váha a roste efektivnost. Za poslední faktor, který ovlivňuje cíle APZ, jsou považována *kvalitní opatření*. Politika musí brát v potaz kromě potřeby zaměstnavatelů i možnosti a potřeby uchazečů. Na nezaměstnané osoby, které disponují malými zkušenostmi a dovednostmi, je vynakládáno více finančních prostředků. Za to je ale u těchto nezaměstnaných dosahováno vyšší kvality aktivních opatření. [3]

2.3.2. Pasivní politika

PPZ usiluje o přijatelné podmínky pro nezaměstnané. Mezi její nástroje patří hlavně příspěvek v nezaměstnanosti a předčasný odchod do důchodu. Hlavní úkolem příspěvku v nezaměstnanosti je zajistit jakousi přijatelnou životní úroveň nezaměstnaného, ve smyslu zachování lidského blahobytu a určité spotřeby. Předčasný odchod do důchodu umožňuje, jak už z názvu vyplývá,

⁴ Jedná se o 1 % z celkového počtu nezaměstnaných ve státě.

dřívější opuštění trhu práce. Příčinou je především vysoký věk a špatný zdravotní stav zaměstnance, ale i nepříznivá situace na trhu práce pro osobu v předdůchodovém věku. Předčasný odchod do důchodu může mít pozitivní dopad na nezaměstnané. Zaměstnanci, kteří odejdou dříve do důchodu, tak přenechají svá pracovní místa na trhu práce mladším ročníkům a nezaměstnaní, kteří opustí trh práce z důvodu jejich nepříznivé situace na trhu, tak sníží počet nezaměstnaných, kteří si pak snadněji mohou najít práci, z důvodu nižší konkurence na trhu práce. [2]

Jak už bylo řečeno, člověk dostává dávky v nezaměstnanosti. Jedná se o *podporu v nezaměstnanosti*, *pomoc v nezaměstnanosti* nebo o dávku ve formě tzv. *odstupného*. Podporou v nezaměstnanosti se rozumí dávka sociálního pojištění, která je opakovaná a závislá na výši předchozího výdělku. Pomoc v nezaměstnanosti je závislá na veškerých příjmech nezaměstnané osoby včetně její rodiny. V zemích, které jsou průmyslově rozvinuté, existují dva typy podpor. Prvním typem je tzv. *unemployment insurance*, neboli pojištění v nezaměstnanosti a druhou možností je *unemployment assistance* (státní pomoc v nezaměstnanosti). [1]

2.4 Efekty politiky zaměstnanosti

Efekty jsou analyzovány prostřednictvím dat, vytvářených úřady práce. Tyto efekty se poté týkají všech nezaměstnaných osob, které jsou evidovány na těchto úřadech.

a) Dopady na zaměstnanost

Politika zaměstnanosti má přímé i nepřímé dopady. V prvním případě jde o to, jestli našli nezaměstnaní po skončení programu politiky zaměstnanosti práci, a zda jsou v ní i ve zkoumaném období. Realizací těchto programů a opatření by se měl zvýšit počet osob, který bude odcházet z evidence ÚP. Při získání pracovního místa po absolvování programu politiky je hodnoceno, do jaké míry byla využita kvalifikace či pracovní výcvik, jak je pracovní místo slazeno s rodinným životem apod. Nepřímé dopady mají dlouhodobější charakter. Neúspěch v získání práce ihned po dokončení programu či kurzu,

vlivem nepříznivého vývoje na trhu práce, neznamená automaticky neúspěch člověka. Může si najít místo až za delší dobu. Proto je lepší hodnotit efekty politiky zaměstnanosti z dlouhodobého hlediska. [3]

b) Snížení efektů programů

Existují několik efektů, které mohou snižovat zaměstnanost. Prvním případem je efekt *vytlačení*. APZ je financována z prostředků daňových poplatníků, které odvádějí ze svých mezd. Když nejsou programy APZ realizovány vůbec, dokáže zaměstnavatel nabízet lidem více pracovních míst. Realizací programů dochází totiž ke zvyšování nákladů a tím se nabídka práce zmenšuje. Za negativní projev APZ je považována *substituce*. Mohou nastat případy, kdy osoba najde po skončení programu místo, díky kterému odejde sice z evidence ÚP, ale nahradí tím tak jiného člověka. Ten buď získá lepší pracovní pozici nebo se stane nezaměstnaným. Nastává také tzv. *mrtvá váha*, kdy člověk může obsadit i takové pracovní místo, které nemuselo být vytvořeno realizací programů APZ. [6]

c) Pozitivní účinky programů

Programy realizované aktivní politikou zaměstnanosti přináší i pozitivní efekty. Nezaměstnaní absolvují různé programy, které je nutí bojovat o pracovní místa. Tímto konkurenčním bojem je snižován tlak na mzdy. V minulosti bylo prokázáno, že realizováním různých kvalifikací, pracovních výcviků apod. je snižován jednak počet dlouhodobě nezaměstnaných osob, tak i důsledky, které s dlouhodobou nezaměstnaností souvisí. Účast v programech zajišťuje rozšiřování sociálních kontaktů, rozvoj a obnovu lidského kapitálu. Pomáhá člověku připomenout si pracovní dovednosti a zvyšuje sebevědomí. [3]

d) Negativní účinky programů

Mezi negativní účinky patří *Lock in* – tzv. *efekt uzamčení*. Nezaměstnaný se plně věnuje programu (je v něm „zamknut“) a přestává si tak intenzivně hledat pracovní místo. Aktivně si začne hledat práci až po skončení programu APZ. Nastávají rovněž situace, kdy nezaměstnaný dává přednost právě těmto

programům (např. rekvalifikačním službám) před klasickým zaměstnáním. Za další negativní efekt je považován tzv. *Creaming off*. Úřady práce se potýkají s nedostatkem administrativních pracovníků, kteří by se věnovali takovým nezaměstnaným, kteří potřebují zvýšenou péči. Proto v programech dávají přednost schopnějším uchazečům před těmi méně schopnými, kteří by účast v programech potřebovali více. Více schopní uchazeči mají totiž vyšší pravděpodobnost získat práci. Výsledkem zaměstnání takto schopnějších uchazečů je pak vyšší účinnost politiky zabezpečované úřady. [6]

Prováděním aktivní politiky se snižují prostředky vynakládané na pasivní politiku a sociální dávky. Obsazením nového pracovního místa plyne do státního rozpočtu určitá část peněz⁵, která byla již dříve využita na APZ. Uchazeči, který získá nové pracovní místo, nejsou nadále vypláceny dávky. Dochází tak k dalším úsporám, neboť tento uchazeč již není závislý na dávkách v nezaměstnanosti. Prací vzniká koupěschopnost. Člověk může mít vyšší spotřebu, ale rovněž mu roste daň z příjmu. Taktéž vzniká sociálně – psychologický efekt, který nastává při návratu osoby do pracovního procesu. [7]

⁵ Ve formě daně ze mzdy takto umístěného uchazeče.

3. VPP jako nástroj APZ ve vybraných zemích

Nyní bude pozornost zaměřena na veřejně prospěšné práce ve vybraných zemích. Tyto země byly brány zejména z důvodu využívání veřejně prospěšných prací k řešení nezaměstnanosti dlouhodobě nezaměstnaných osob. Tento nástroj usiluje alespoň o dočasné zařazení do pracovního procesu, neboť dlouhodobě nezaměstnaní obnovují své sociální a pracovní návyky.

3.1 Německo

V Německu je politika zaměstnanosti financována především z pojištění pro nezaměstnanost a ze státního rozpočtu. Existují zvýšené příspěvky poskytované zaměstnavatelům v případě, že vytvoří místo, které obsadí dlouhodobě nezaměstnanými osobami. Ve starých spolkových zemích jsou veřejně prospěšné práce považovány jako jeden z hlavních nástrojů APZ, jehož cílem je především rozvíjet infrastrukturu. V Německu jsou nazývány jako „*Arbeitsbeschaffungsmaßnahmen*“ (ABM). Cílem ABM je snížit nezaměstnanost. Prostřednictvím tohoto programu aktivní politiky zaměstnanosti mají být dočasně zaměstnány dlouhodobě nezaměstnané osoby. Nositeli těchto ABM mohou být obce či různá sdružení, která jsou odpovědná „*Bundesagentur für Arbeit*“. *Agentur für Arbeit* (Úřady práce) pomáhají nezaměstnaným se začlenit do pracovního procesu a nabízejí jim tak možnost zajistit si alespoň minimální příjem. Při ABM pobírá uchazeč dávky v nezaměstnanosti. Může nastat i případ, že dlouhodobě nezaměstnanému uchazeči zanikne nárok na podporu, a to na základě zápočtu příjmu partnera ve společné domácnosti. Pokud má totiž partner vysoký příjem, nárok na dávky v nezaměstnanosti zaniká. [8]

Příspěvky na ABM jsou poskytovány za podmínky, že jsou prováděny ve veřejném zájmu (nesmí být zřizovány za účelem zisku). Příspěvek na úhradu mzdových nákladů má podobu paušální částky, která se odvíjí od dosaženého vzdělání. Jednotlivé výše měsíčních příspěvků jsou pro lepší přehlednost uvedeny v tabulce č. 3.1. Příspěvek na uchazeče o zaměstnání se základním vzděláním se poskytuje ve výši 900 EUR. Středním odborným vzděláním se v Německu rozumí obory jako je truhlář či kadeřník. Na tyto uchazeče je

poskytován příspěvek 1 100 EUR. O sto EUR více se poskytuje lidem, kteří mají tzv. nástavbové vzdělání. Jedná se vlastně o jakési kurzy, které může člověk absolvovat po učením oboru.⁶ Na vysokoškolské uchazeče je poskytováno 1 300 EUR měsíčně. Obecně však platí, že se ABM týkají především osob s nízkou kvalifikací.

Tab. č. 3.1. Měsíční výše příspěvku v ABM

Dosažené vzdělání	Výše příspěvku v EUR
Základní	900
Střední odborné	1100
Nástavbové	1200
Vysokoškolské	1300

Zdroj: [9]

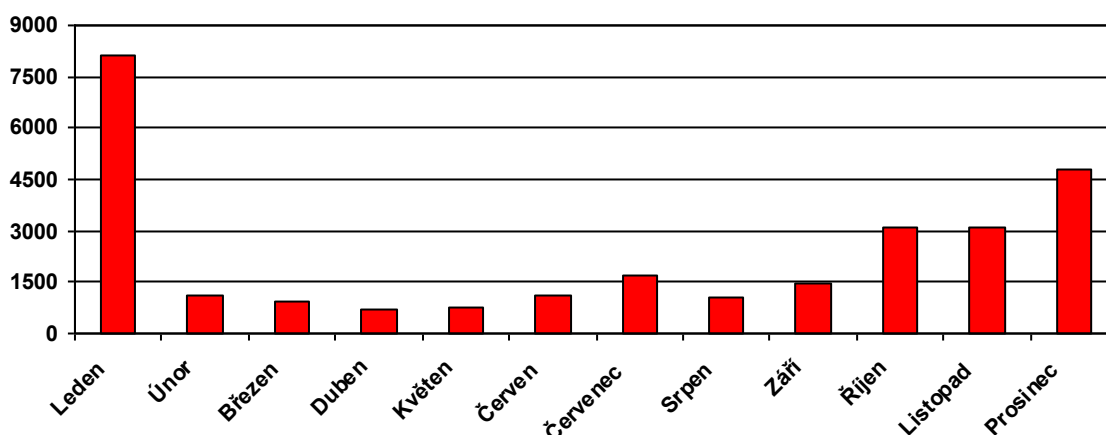
3.2 Polsko

Veřejně prospěšné práce (nazývané jako prace publiczne nebo také roboty publiczne) se zaměřují na sociální a zdravotní oblast, na oblast vzdělávání či ochrany životního prostředí apod. Jsou určeny především pro dlouhodobě nezaměstnané osoby, které jsou bez práce déle jak 12 měsíců, dále pro nezaměstnané samozivitele nebo pro ty, kteří jsou bez práce a jejich partner je rovněž nezaměstnan. Financování veřejně prospěšných prací probíhá skrze státní rozpočet, účelové fondy či nevládní organizace. Tyto finanční prostředky slouží především k úhradě mzdových nákladů a příspěvků na sociální zabezpečení. VPP jsou organizovány obcemi, kraji či regiony. Ty spolupracují s úřady práce, které poté uzavírají písemné smlouvy se zaměstnavateli. Uchazečům takto zaměstnaných je vyplácena mzda až do výše 50 % průměrné mzdy v ekonomice. [10]

⁶ Např. prodavačka absolvuje kurz sekretářky.

Z dostupných informací byl vybrán rok 2006. Tehdy se veřejně prospěšných prací zúčastnilo 32 655 osob, z čehož se 27 960 uchazečů vrátilo znovu do evidence úřadů práce. V grafu č. 3.1. je znázorněn počet osob, který se po ukončení veřejně prospěšných prací vrátil znovu do nezaměstnanosti v roce 2006. Nejvíce uchazečů se vrátilo v lednu, tj. 8 104 uchazečů. Za rok 2006 bylo vynaloženo na tento nástroj 115 mil. PLN, který pomohl alespoň dočasně zaměstnat již zmiňovaných 32 655 uchazečů. Výsledkem v roce 2006 bylo to, že necelých 86 % účastníků tohoto programu se znovu vrátilo do evidence úřadu práce. Proto je stěžejním úkolem VPP především udržet pracovní návyky nezaměstnané osoby než si najít nějaké stálé zaměstnání. V případě Polska se potvrdila teorie, že veřejně prospěšné práce patří mezi nejméně efektivní nástroje politiky zaměstnanosti.

Graf č. 3.1. Počet osob, které se po ukončení VPP znovu vrátily do evidence úřadu práce v roce 2006.

Zdroj: [11]

3.3 Rakousko

Politika zaměstnanosti (tedy i její nástroje) je financována prostřednictvím příspěvků na pojištění v nezaměstnanosti, z fondů, municipalit a především ze státního rozpočtu. Krátkodobá pracovní místa, která se dají nazývat jako veřejně prospěšné práce, jsou v Rakousku vytvářena tzv. socioekonomickými podniky (SOB). Místa jsou tvořena především v produkci či službách neziskových organizací. VPP se zaměřují především na skupinu dlouhodobě

nezaměstnaných a na další skupiny, pro které není snadné najít zaměstnání na pracovním trhu. Zaměstnavatel uzavírá písemnou dohodu s úřadem práce. Tomu jsou pak poskytovány příspěvky na vytvářená pracovní místa, a to na období jednoho roku s možností prodloužení. [12]

3.4 Litva

Veřejně prospěšné práce (viešieji darbai) jsou dočasně vytvářena pracovní místa, která se zaměřují především na ekologickou oblast či na rozvoj sociální infrastruktury. Slouží k zajištění obživy nezaměstnaného či k odpracování zbylého počtu let potřebných do starobního důchodu. Zřizují se až na 12 měsíců a určena jsou především pro dlouhodobě nezaměstnané, osoby starší 50-ti let, mladistvé do 25-ho věku a jiné ohrožené skupiny uchazečů, kteří nejsou schopni nebo nedokáží konkurovat na trhu práce. [13] Veřejně prospěšné práce jsou financovány z fondu zaměstnanosti, ze státního rozpočtu, místních rozpočtů, příspěvků nevládních organizací a především z Evropského sociálního fondu. Zaměstnavatel uzavírá písemnou smlouvu s úřadem práce, který mu poskytuje příspěvky na úhradu mzdových nákladů, závislých na skutečně odpracovaných hodinách a minimální hodinové mzdě, dále na úhradu sociálního pojištění a dalších nákladů. [14]

3.5 Lotyšsko

V Lotyšsku jsou vytvářena dočasně placená místa ve VPP, která jsou orientována na úklid veřejného prostranství. Nezaměstnaný může na tomto místě setrvat maximálně 6 měsíců v průběhu jednoho roku, které se mohou opakovat. Veřejně prospěšné práce jsou určeny především dlouhodobě nezaměstnaným a těm, kterým končí nárok na podporu. Jejich úkolem je, stejně jako v ostatních zemích, zachovat alespoň minimální pracovní návyky nezaměstnané osoby. Na tento nástroj aktivní politiky zaměstnanosti plynou finanční prostředky především ze státního rozpočtu a z Evropského sociálního fondu. Úřad práce uzavírá smlouvu se zaměstnavatelem, kterému pak vyplácí příspěvky na úhradu mzdových a jiných nákladů. [15]

Jak lze vidět v tab. č. 3.2., jsou veřejně prospěšné práce cíleny především na dlouhodobě nezaměstnané uchazeče. V roce 2007 pomohla politika zaměstnanosti 5 596 osobám. Druhou skupinou nejčastěji končící ve veřejně prospěšných pracích byly uchazeči v předdůchodovém věku. Tato skupina si vykonáváním prací odpracovává zbývajících počet let do starobního důchodu. Naopak nejméně se VPP zaměřují na bývalé vězně (16 uchazečů) a osoby po mateřské dovolené (81 uchazečů).

Tab. č. 3.2. Cílenost VPP v Lotyšsku v roce 2007.

	2007
Dlouhodobě nezaměstnaní	5 596
Mladiství	429
Lidé se zdravotním postižením	453
Bývalí vězni	16
Osoby po mateřské dovolené	81
Osoby v předdůchodovém věku	851

Zdroj: [16]

3.6 Slovinsko

Cílem VPP je snižovat nezaměstnanost prostřednictvím zřizováním nových pracovních míst především v neziskových organizacích. Veřejně prospěšné práce (javna dela) jsou ve Slovinsku vytvářeny za účelem rozvoje kultury, služeb, ekologie či v oblasti sociálních služeb. Zřizovány jsou až na období jednoho roku s možností prodloužení. Určeny jsou především pro dlouhodobě nezaměstnané osoby. Těmto nezaměstnaným lidem pak mají pomoci se sociálně začlenit a rozvíjet pracovní dovednosti. VPP probíhá ve třech fázích. V první fázi je vypracován jakýsi program na lokální úrovni, kde jsou stanoveny podmínky a potřebné informace. Zaměstnavatel vytváří alespoň dva pracovní místa během roku. Ve druhé fázi probíhá příprava, ve kterém je nezaměstnaný zahrnut do tohoto programu. Jsou mu sděleny potřebné informace a různá školení potřebná k vykonávání těchto prací. V poslední fázi je uchazeč zařazen do pracovního procesu. Veřejně prospěšné práce jsou zřizovány alespoň na 2 roky nebo na dobu neurčitou. Tyto práce může provádět

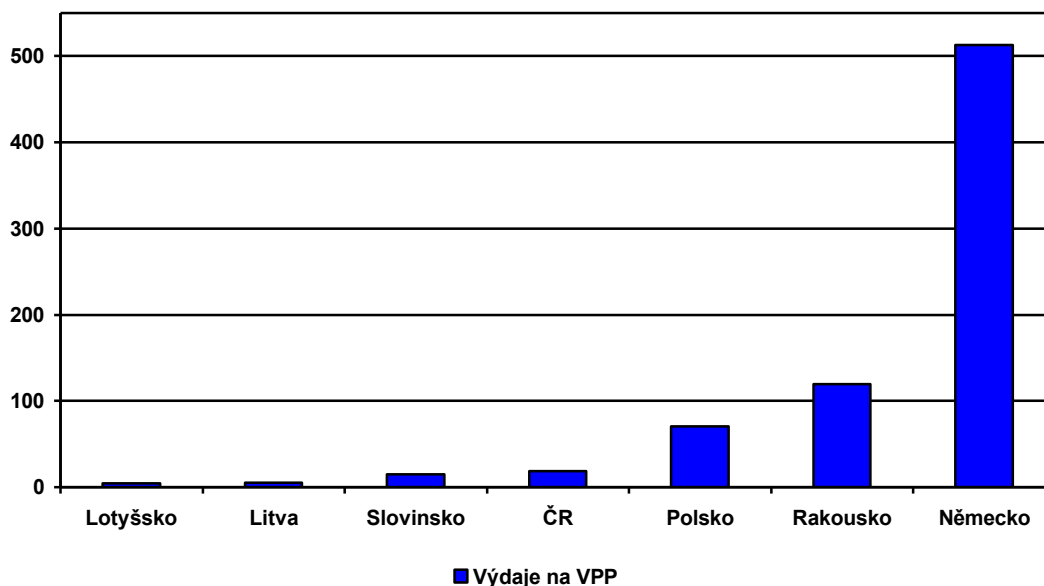
osoba nezaměstnaná déle jak 6 měsíců. Výjimkou jsou však osoby starší 50-ti let, které musí být nezaměstnané alespoň 3 měsíce. U zdravotně postižených nehraje délka nezaměstnanosti žádnou roli. Zaměstnavatel uzavírá písemnou smlouvu s úřadem práce, který mu poté vyplácí příspěvky na úhradu nákladů spojených s veřejně prospěšnými pracemi. [17]

3.7 Srovnání vybraných zemí

Nyní budou srovnány státy, které byly vybrány do této diplomové práce. Slovenskou republiku srovnávat nebudu, jelikož aktivační činnosti je odlišný typ veřejně prospěšných prací. Jak už bylo řečeno, příspěvky na aktivační činnost obsahují i dávky v nezaměstnanosti, které naopak ve veřejně prospěšných pracích v dalších zmiňovaných státech zahrnuty nejsou. Bude srovnávána výše výdajů na VPP a počty umístěných pracovníků v Lotyšsku, Litvě, Slovinsku, České republice a Polsku.

V následujícím grafu č. 3.2. jsou znázorněny výdaje na veřejně prospěšné práce, které byly vynaloženy politikou zaměstnanosti ve vybraných zemích v roce 2008. Jedná se o peníze, které úřady práce vyplácejí zaměstnavatelům v případě, že vytvoří pracovní místo ve veřejně prospěšných pracích. Tyto peníze slouží především na úhradu mzdových a jiných nákladů. Finanční příspěvky ve výši 4,2 mil. EUR byly vynaloženy na zřizování pracovních míst v Lotyšsku. Zatímco v Litvě činily výdaje na VPP přibližně 4,9 mil. EUR, vynaložila politika zaměstnanosti ve Slovinsku finanční prostředky na VPP ve výši 14,7 mil. EUR. Česká republika, o které se budu zmiňovat především v následující kapitole, vynaložila na VPP ze státního rozpočtu přibližně 18,7 mil. EUR. V Polsku činily výdaje 70,8 mil. EUR. Podstatně více výdajů na VPP už mělo jen Rakousko (119,7 mil. EUR) a Německo (513 mil. EUR), což je z těchto všech zemí nejvíce. Jedná se o velké rozdíly, neboť Rakousko a Německo jsou daleko vyspělejšími státy než například Lotyšsko či Litva. Lepší vypovídavost by měl spíše podíl výdajů na VPP na hrubém domácím produktu. Tento podíl ve vybraných zemích bude zmíněn na konci této podkapitoly.

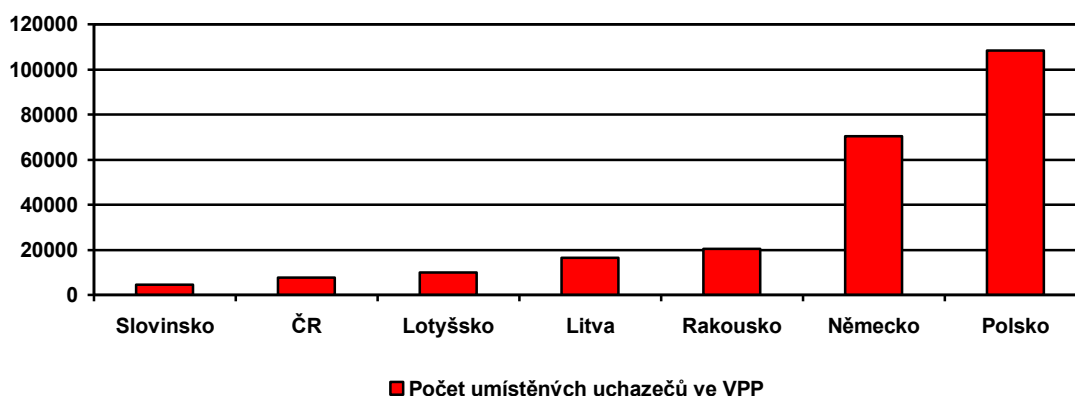
Graf č. 3.2. Výdaje na VPP ve vybraných zemích v roce 2008 (v mil. EUR).

Zdroj: [18]

Účastníci, kteří byli umístěni v rámci veřejně prospěšných prací v roce 2008, jsou uvedeny v grafu č. 3.3. Nejméně osob, bylo umístěno ve Slovinsku, tj. 4 582 uchazečů. Další stát, který umístil nejméně uchazečů (7 708), byla Česká republika. Lotyšsko je považováno za třetí zemi s nejmenším počtem uchazečů, tj. 9 985 osob, z čehož 5 382 účastníků tvořily ženy. Podíl žen a mladistvých do 25-ti let na celkovém počtu uchazečů bude následně rozebrán níže. Nejvíce účastníků, jak lze vidět v grafu č. 3.3., bylo v Německu (70 274 osob) a v Polsku, kde se jednalo o cca 108 305 lidí. V Litvě jsou veřejně prospěšné práce považovány za jeden z nejvíce využívaných nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti. Zde se VPP zúčastnilo 16 388 nezaměstnaných osob.

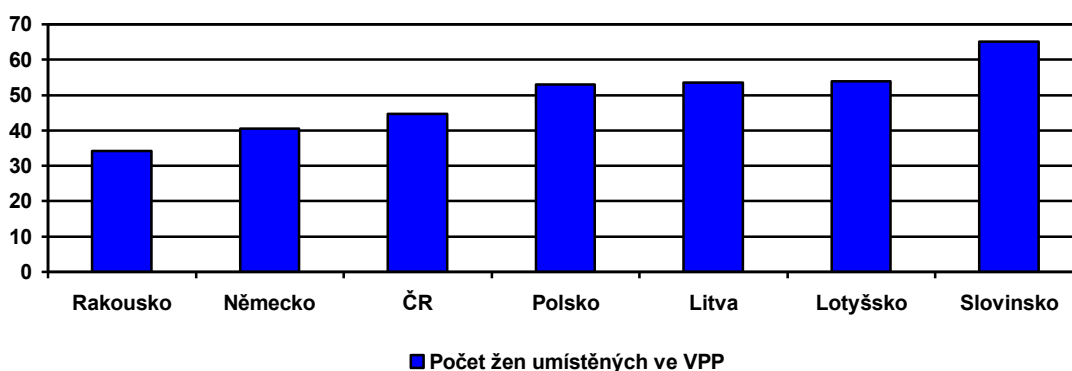
Graf č. 3.3. Počet účastníků ve VPP ve vybraných zemích v roce 2008.

Zdroj: [18]

Jak uvádí graf č. 3.4., je v Rakousku, Německu a v České republice umístováno v rámci veřejně prospěšných prací nejméně žen. Přibližně 34 % žen je obsazováno na pracovní místa vytvářená ve VPP v Rakousku. V Německu se jedná o přibližně 41 % žen. Podíl žen na celkovém počtu zúčastněných osob činí v České republice necelých 45 %, zbylých 55 % tvoří muži. V Polsku, Litvě a Lotyšsku se podíl žen na celkové zaměstnanosti ve veřejně prospěšných pracích pohybuje okolo 53 až 54 %, což znamená, že v těchto zemích jsou na tyto programy obsazovány ve větší míře ženy. Nejvyšší podíl umístovaných žen byl evidován ve Slovinsku. Zde bylo zaměstnáno přibližně 65 % žen z celkového počtu umístěných uchazečů.

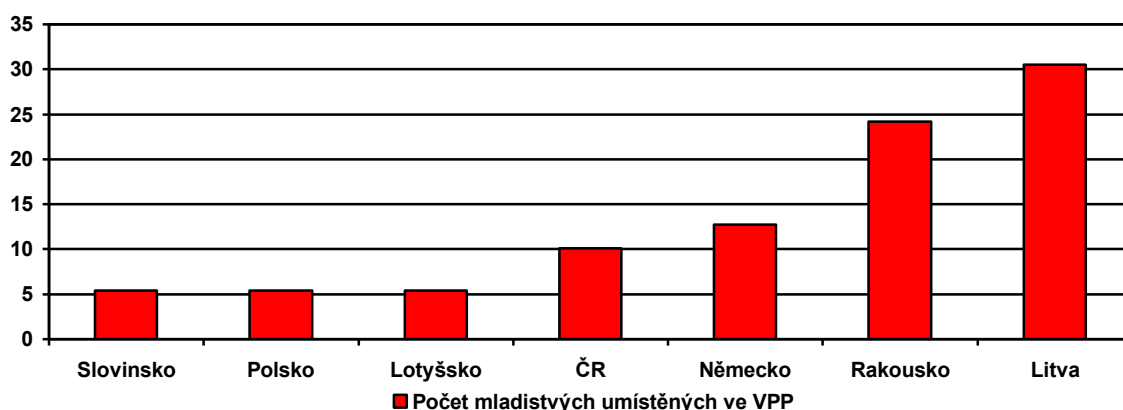
Graf č. 3.4. Počet žen umístěných ve VPP ve vybraných zemích v roce 2008 (v %).

Zdroj: [18]

Za mladistvé jsou považovány osoby do 25-ti let. Nejvíce mladých účastníků je umisťováno v Litvě. Podíl osob mladších 25-ti let na celkovém počtu účastníků VPP zde činí 30,5 %, zatímco v ostatních státech se jedná o necelých 6 % mladistvých. V případě České republiky se jedná o cca 10 % podíl. Důvodem, proč v ostatních zemích je tento podíl tak nízký, může být orientace veřejně prospěšných prací zejména na dlouhodobě nezaměstnané či starší osoby. V České republice bude tento důvod v následující kapitole potvrzen. Vše je pro lepší přehlednost uvedeno v grafu č. 3.5.

Graf č. 3.5. Počet mladistvých umístěných ve VPP ve vybraných zemích v roce 2008 (v %).

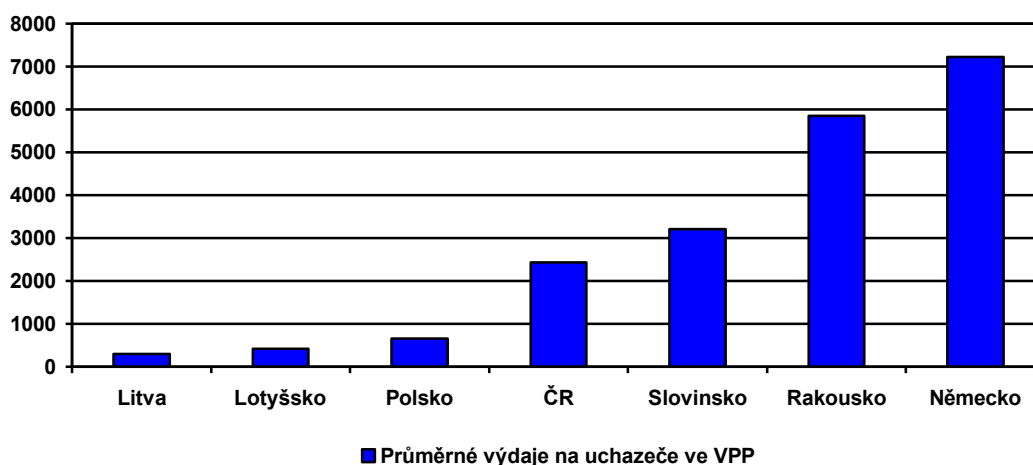

Zdroj: [18]

Průměrné výdaje na jednoho uchazeče, který je umístěn v rámci veřejně prospěšných prací, jsou uvedeny v grafu č. 3.6. Tyto výdaje jsou podílem počtu umístěných osob na celkových výdajích politiky zaměstnanosti. V Polsku, kde i přes nejvyšší celkové výdaje a nejvyšší počet účastníků, činily průměrné výdaje 653,7 EUR, což bylo v porovnání s průměrnými výdaji České republiky a Slovinska podstatně méně.⁷ Naopak v Litvě, i přes nízké celkové výdaje (4,9 mil. EUR za umístěných 16 388 osob) činily průměrné výdaje na jednoho účastníka nejméně ze všech zemí, tzn. 299 EUR.

⁷ Česká republika – 2426,05 EUR ,Slovinsko – 3208,2 EUR.

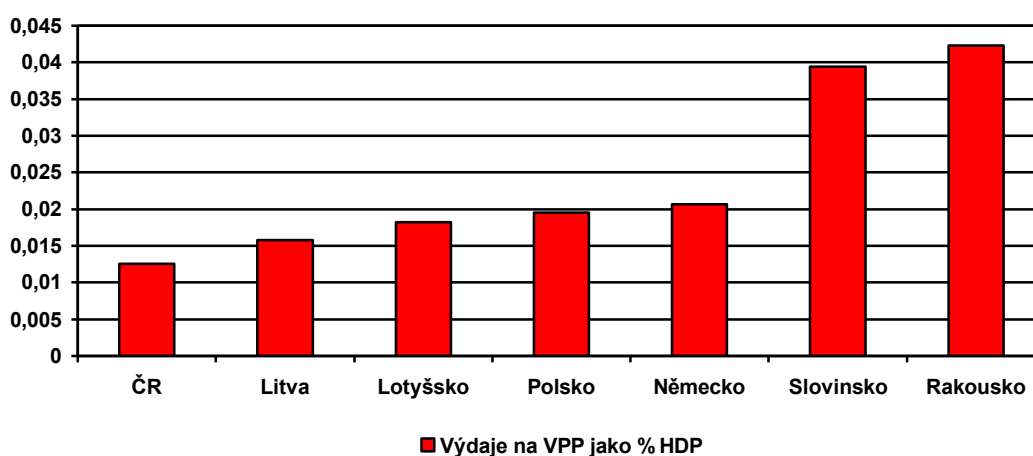
Graf č. 3.6. Průměrné výdaje na jednoho umístěného uchazeče v rámci VPP v roce 2008 (v EUR).

Zdroj: [18]

V závěrečném srovnání jsou v grafu č. 3.7. srovnány výdaje na veřejně prospěšné práce jako % HDP. Jelikož se jedná o nepatrné rozdíly, podíly byly zaokrouhleny na tři desetinná místa. Podle grafu se dá říci, že nejméně výdajů vynaložila Česká republika, činily 0,0126 % HDP. V Litvě činily tyto výdaje 0,0158 % HDP. Největší podíl výdajů na veřejně prospěšné práce mělo Slovinsko 0,0394 % HDP a Rakousko 0,0423 % HDP.

Graf č. 3.7. Výdaje na VPP jako % HDP ve vybraných zemích v roce 2008.

Zdroj: [19]

3.8 Slovensko

Veřejně prospěšné práce fungovaly na Slovensku do roku 2004. V současnosti existuje tzv. *aktivační činnost*, což je vlastně obdoba veřejně prospěšných prací. Na Slovensku vzniká nárok na podporu tehdy, když nezaměstnaná osoba odpracuje určitý počet hodin v aktivační činnosti. Tím se liší od veřejně prospěšných prací, prováděných v České republice, kde k pobírání dávek v nezaměstnanosti není nutné odpracovat hodiny ve veřejně prospěšných prací.

Aktivační činnost má charakter menší služby pro obec nebo dobrovolnické práce. Službou pro obec se rozumí především zlepšování, rozvíjení a podpora ekonomických či kulturních podmínek. Realizací je zlepšována situace v sociální oblasti i v oblasti životního prostředí stejně jako u veřejně prospěšných prací. Osoba musí být evidována na úřadu práce minimálně jeden rok a pobírat dávky v hmotné nouzi a příspěvky k těmto dávkám. Uchazeč je zaměstnán nejdéle na 6 měsíců, přičemž může odpracovat maximálně 20 hodin týdně.⁸ Vykonáváním činnosti formou služby pro obec, nemůže osoba současně vykonávat činnost, která má charakter dobrovolnické práce. [20]

Dobrovolnickými pracemi se rozumí realizace takových činností, které mají pomoci handicapovaným osobám, drogově závislým nebo osobám postižených přírodními katastrofami apod., a to maximálně na 6 po sobě jdoucích měsíců, kterou provádí v rozsahu 20 hodin za týden. Uchazeč o zaměstnání zde získává praktické zkušenosti a dovednosti. Účast v tomto typu aktivační činnosti je dobrovolná. [21]

Stejně jako v České republice jsou tato místa podložena písemnou dohodou mezi úřadem práce a zaměstnavatelem (zpravidla obec, rozpočtová nebo příspěvková organizace). Na Slovensku existují dva typy příspěvků na aktivační činnost. První příspěvek hradí část nákladů, který souvisí přímo s aktivační činností. Příspěvek se vztahuje na úhradu ochranných pomůcek,

⁸ Možnost opakovat tuto formu aktivační činnosti, nejdéle však 6 po sobě jdoucích měsíců.

pracovního náradí apod. Druhý příspěvek hradí část mzdových nákladů zaměstnance, který započítává rovněž i pojištění. Dlouhodobě nezaměstnané osoby tak neztrácejí pracovní návyky a zajišťují si prostřednictvím aktivační činnosti minimální příjem. [22]

Pro menší představu je v tabulce č. 3.3. znázorněn vývoj počtu vytvářených míst společně s počtem umístěných uchazečů. Pracovní místa se týkají aktivační činnosti, která má podobu služby pro obec. Aktivní opatření na trhu práce jsou na Slovensku hodnoceny měsíčně, a proto jsem si vybrala stavy aktivačních činností na konci prosince v jednotlivých letech. Během prosince 2008 bylo vytvořeno 10 804 míst, na kterých bylo umístěno 10 817 uchazečů o zaměstnání, z čehož 5 329 míst bylo obsazeno ženami. Celkový příspěvek na tyto místa činil 2 914 719,75 EUR. V těchto celkových příspěvcích jsou zahrnuty i finanční prostředky na dávky v nezaměstnanosti. Uchazeč obdrží dávky jen v případě, že odpracuje stanovený počet hodin v aktivační činnosti. Tímto způsobem jsou dlouhodobě nezaměstnané osoby a ostatní ohrožené skupiny donuceni pracovat alespoň v minimální míře, za kterou získají dávky v nezaměstnanosti. V prosinci roku 2009 bylo vytvořeno o 3 947 pracovních míst méně než v předchozím roce. Na 6 857 místech bylo umístěno 6 683 osob, přičemž převážnou část vytvořených míst obsadily ženy, tj. 3 374 míst. Na aktivační činnost byly poskytnuty příspěvky ve výši 1 253 211,25 EUR. 15 458 uchazečů bylo umístěno na 15 573 místech k prosinci roku 2010. Příspěvek na místa v rámci aktivační činnosti činil 2 614 116,42 EUR.

Tab č. 3.3. Počet vytvořených míst a umístěných uchazečů ve službách pro obec ke konci prosince roku 2008, 2009 a 2010.

	2008	2009	2010
Počet vytvořených míst	10 804	6 857	15 573
Počet umístěných osob	10 817	6 683	15 458

Zdroj: [23]

Následující tabulka č. 3.4. znázorňuje místa, která byla vytvářena v rámci dobrovolnických (dobrovolných) prací a počet umístěných uchazečů na těchto místech. Údaje se opět týkají stavu, který byl evidován na konci prosince. V roce 2008 bylo na 2 978 místech umístěno 2 956 uchazečů. 1 975 míst bylo obsazeno ženami. Příspěvek na tuto formu aktivační činnosti činil 1 030 184,54 EUR. Ke konci prosince v roce 2009 bylo vytvořeno 1 612 míst, které byly obsazeny 1 123 ženami a 489 muži. Dohodnutý příspěvek činil finanční prostředky ve výši 291 098,51 EUR. Tento příspěvek se v následujícím roce snížil o 12 830,01 EUR. Tehdy bylo 1 378 osob umístěno na 1 383 vytvořených místech v rámci dobrovolných (dobrovolnických) prací.

Tab. č. 3.4. Počet vytvořených míst a umístěných uchazečů v dobrovolných službách ke konci prosince roku 2008, 2009 a 2010.

	2008	2009	2010
Počet vytvořených míst	2 978	1 612	1 383
Počet umístěných uchazečů	2 956	1 575	1 378

Zdroj: [23]

4. VPP v České republice a vliv na trh práce

VPP jsou poskytovány lidem, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní, a není snadné pro ně sehnat pracovní místo. Zpravidla se jedná o osoby, které dosáhly nejvýše základního vzdělání nebo mají nízkou kvalifikaci a jsou opakovaně nezaměstnaní. Ve VPP končí nejčastěji starší lidé či Romové. Úřady práce s těmito nezaměstnanými jednají ve většině případů vynuceně, neboť tito nezaměstnaní mnohdy nemají chuť si práci hledat a jsou spokojeni s výší dávek, které pobírají. [24]

Takto umístěné osoby zpravidla udržují veřejná prostranství nebo práce spočívá v úklidu veřejných budov a dalších činnostech. Pracují ve prospěch státu, obcí či jiných veřejných institucí. V současné době jsou VPP organizovány přibližně 2000 obcemi. [25]

Tyto časově omezená pracovní místa jsou podložena písemnou dohodou mezi zaměstnavatelem a úřadem práce. Uchazeč může být zaměstnán maximálně po dobu 1 roku od doby, kdy nastoupí do zaměstnání, a to i opakovaně. Příspěvek na úhradu mzdových nákladů, vyplácený prostřednictvím úřadů práce, je poskytován zaměstnavateli až do výše skutečných mzdových nákladů, které započítávají i sociální a zdravotní pojištění. Smyslem veřejně prospěšných prací je udržet pracovní návyk do doby, než si člověk najde stálé zaměstnání. VPP umožňují člověku získávat finance jiným způsobem (tzn. prací) než pobírá dávek v nezaměstnanosti. [26]

4.1 VPP v České republice

VPP existovaly už za tehdejšího Československa. I po rozdělení republiky jsou nadále používány. Od roku 2008 je tento nástroj APZ financován také Evropským sociálním fondem.

Tab. č.4.1. znázorňuje počet vytvořených pracovních míst a počet osob, které byly umístěny ve veřejně prospěšných pracích. V roce 2001 bylo úřady práce vytvořeno 18 962 nových pracovních míst, jež byly plně obsazeny.

Zbývající počet uchazečů, který převyšoval tato vytvořená místa, je 1015 osob. Důvodem, proč počet vytvořených pracovních míst nekoresponduje s počtem podpořených uchazečů o zaměstnání je ten, že veřejně prospěšné práce jsou pracovní příležitosti vytvořené nejdéle na 12 po sobě jdoucích měsíců. Znamená to, že v případě ukončení pracovního poměru zaměstnaného uchazeče o zaměstnání v rámci této doby nastupuje na pracovní příležitost další uchazeč o zaměstnání, který je veden v evidenci úřadu práce. V příloze č.1 jsou znázorněny výdaje na VPP, které čerpaly úřady práce v jednotlivých krajích. Státní politikou zaměstnanosti bylo nejméně finančních prostředků vyhrazeno Plzeňskému kraji a Praze. V Ústeckém kraji docházelo ke snižování počtu zaměstnanců v chemickém uhelném a průmyslu⁹, což se promítlo růstem nezaměstnanosti a následným zvýšením finančních prostředků, které byly vyčleněny na vytváření míst v rámci veřejně prospěšných prací. Bylo zde vytvořeno 5 110 míst, viz příloha č. 5. V Moravskoslezském kraji docházelo k propouštění především v oblasti dobývání nerostných surovin. Také zde se zvýšila míra nezaměstnanosti a nepatrná část finančních prostředků plynula do Moravskoslezského kraje. Vytvořeno bylo 2 828 pracovních míst., viz příloha č. 5.

V Moravskoslezském a Ústeckém kraji bylo vytvořeno nejvíce míst v rámci VPP.¹⁰ Jedním z možných důvodů mohla být průměrná míra nezaměstnanosti, která se pohybovala na vyšší úrovni než v ostatních krajích České republiky. Příčinou vyšší míry nezaměstnanosti byla přetrvávající strukturální nezaměstnanost v těchto krajích. Došlo k útlumu těžby nerostných surovin, chemického či strojírenského průmyslu. Z regionálního hlediska se s vysokou nezaměstnaností potýkaly okresy Karviná, Ostrava – město, Louny, Most, Chomutov či Teplice.¹¹ V roce 2002 vzniklo 16 448 míst, na nichž bylo umístěno

⁹ Jedná se zejména o propouštění zaměstnanců ve společnosti Chemopetrol a.s. a Mostecké uhelné společnosti, a.s.

¹⁰ V Ústeckém kraji bylo vytvořeno 5 337 míst a v kraji Moravskoslezském 2 049 míst.

¹¹ MPSV. *Analýza za rok 2002*. [online]. 2002. [cit. 2011-03-05]. Dostupné z WWW: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/rok2002/analyza_za_rok_2002.pdf

16 573 osob. VPP byly uplatňovány především při srpnových povodních, které měly krátkodobý či sezónní charakter.

Všechna vytvořená pracovní místa byla v roce 2003 plně obsazena. Zbýlý počet uchazečů byl zaměstnán v průběhu roku na místa ve VPP, která opustili dříve zaměstnaní uchazeči. Příčinou odchodu těchto uchazečů mohlo být získání zaměstnání či vyřazení z evidence úřadu práce. Stejně jako v předchozích letech se s nejvyšší mírou nezaměstnanosti potýkaly okresy Most, Karviná, Ostrava apod. V Ústeckém kraji bylo vytvořeno 3 830 míst, na kterých bylo umístěno 4 099 uchazečů. V Moravskoslezském kraji 1 824 bylo úřady práce vytvořeno 1 824 veřejně prospěšných míst a na nich umístěno 1 942 osob.

V roce 2004 vzniklo o 3024 nových míst více a umístěno bylo o 2 868 uchazečů více než v roce 2003. V tomto roce docházelo k restrukturalizaci hospodářství, a jelikož pracovní síla nebyla dostatečně flexibilní a mobilní, docházelo k nesouladu mezi nabídkou a poptávkou po práci. Některé kraje se potýkaly s restrukturalizací, případně s útlumem některých odvětví. Z tohoto důvodu tak Moravskoslezský a Ústecký kraj obdržely největší část dotací na vytvoření nových pracovních míst v rámci veřejně prospěšných prací. Úřady práce obsazovaly na tyto místa zejména osoby s nízkou kvalifikací nebo dlouhodobě nezaměstnané.

I přes vysoký růst hrubého domácího produktu v roce 2005 se ekonomika potýkala s vysokou mírou nezaměstnanosti. Uchazeči o zaměstnání nebyli dostatečně mobilní a flexibilní nebo neodpovídali požadavkům zaměstnavatelů (např. dovednostmi a zkušenostmi apod.). APZ si kladla za cíl zaměstnat alespoň 15 % uchazečů o zaměstnání v rámci všech svých programů. Za celý rok vzniklo v České republice celkově 15 645 míst na VPP, které obsadilo 16 846 osob.

V roce 2006 bylo vytvořeno 17 142 pracovních nabídek v rámci VPP. Tento nástroj aktivní politiky zaměstnanosti byl nejčastěji využíván Litoměřicích,

ve Znojmě a v Ústí nad Labem.¹² Naopak Plzeň a Praha využívaly VPP nejméně. Důvodem mohla být nižší míra nezaměstnanosti porovnání s ostatními městy. Z hlediska jednotlivých krajů byl nezaměstnaností nejvíce postižen opět Moravskoslezský a Ústecký kraj. Zde se míra nezaměstnanosti pohybovala v rozmezí 12 – 14 %. Ovšem v porovnání s rokem 2005 došlo k meziročnímu poklesu míry nezaměstnanosti i k poklesu počtu evidovaných uchazečů.¹³ I přes tento meziroční pokles se kraje vyznačovaly stále vysokou nezaměstnaností, především v okresech Most, Karviná a Teplice.¹⁴ Celkový podíl využití veřejně prospěšných prací v celé České republice v roce 2006 činil necelých 17 %.

V průběhu roku 2007 bylo vytvořeno o 5 395 míst méně a bylo zaměstnáno ve veřejně prospěšných pracích o 5 637 osob méně v porovnání s rokem 2006. Důvodem mohlo být snížení finančních prostředků na realizaci VPP. Došlo také k poklesu počtu uchazečů vedených na úřadech práce i k poklesu dlouhodobě nezaměstnaných. V nejvíce problémových krajích (Moravskoslezský a Ústecký) došlo ke snížení míry nezaměstnanosti. Příčinou snížení počtu nezaměstnaných osob mohla být jednak zvýšená poptávka firem po pracovní síle, která způsobila logicky růst zaměstnanosti, tak také odchod starších osob z trhu práce a nástup mladších ročníků. Situace v Ústeckém a Moravskoslezském kraji se nijak výrazně nezlepšila, i přes zmiňovaný pokles počtu registrovaných osob na ÚP a pokles míry nezaměstnanosti se řadily mezi nejvíce postižené nezaměstnaností. Lidé v těchto krajích disponují většinou nedostatečnou kvalifikací, znalostmi či dovednostmi, které by odpovídaly požadavkům zaměstnavatelů. Navíc mnoho nezaměstnaných není dostatečně mobilní na to, aby si hledali zaměstnání v jiných obcích či krajích než jen v blízkosti svého bydliště. V příloze č.1 lze vidět, že výdaje ÚP činily v Ústeckém kraji 163 355 tis. Kč, což je sice v porovnání s rokem 2006 o 89 685 tis. Kč méně, ale v porovnání s ostatními kraji je to stále nejvíce.

¹² 41,4 % v Litoměřicích, 36,1 % ve Znojmě a 34,6 % v Ústí nad Labem.

¹³ U Ústeckého kraje došlo k meziročnímu poklesu míry nezaměstnanosti o 1,6% stejně tak v Moravskoslezském kraji.

¹⁴ Most 19,5%, Karviná 16,9 %, Teplice 14,7 %.

Naopak nejméně výdajů použil ÚP v Praze, a to 5 110 tis. Kč. Nejvíce míst v rámci VPP vytvořily ÚP ve městě Rychnov nad Kněžnou, Benešově či Nymburku.¹⁵ Celkový podíl VPP v České republice činil necelých 10 %.

S ohledem na státní rozpočet měly úřady práce vynaložit 30 % až 40 % finančních prostředků na veřejně prospěšné práce v rámci jednotlivých programů APZ. V závěru roku bylo vytvořeno 6 730 míst a VPP se tak staly druhým nečastěji využívaným nástrojem aktivní politiky zaměstnanosti. Na konci roku 2008 se promítla finanční a ekonomická krize především do sklárství a do automobilového průmyslu. Došlo tak k propouštění zaměstnanců a zvýšení počtu nově evidovaných uchazečů na úřadech práce. V tomto roce byl nastartován „projekt Veřejně prospěšné práce“, které spolufinancoval Evropský sociální fond. Ten bude podrobněji rozebrán níže. Realizací projektu i odchodem starších osob z trhu práce došlo ke snížení počtu dlouhodobě nezaměstnaných osob a tím tedy i ke snížení počtu míst vytvářených v rámci VPP. V celé České republice bylo vytvořeno 6 730 míst, na kterých bylo umístěno 7 708 uchazečů o zaměstnání.

Světová finanční a ekonomická krize se naplno projevila až v roce 2009. Stát zažíval hospodářský pokles, snížil se následně počet nabízených pracovních míst, propouštělo se nejen v automobilovém, ale i ve zpracovatelském průmyslu (samozřejmě i v ostatních odvětvích), rostl počet uchazečů o zaměstnání. Úřady se měly v tomto roce zaměřit především na dlouhodobě nezaměstnané, osoby starší 50 – ti let, které nejvíce končí na VPP, což se také podařilo.¹⁶ Dokonce v Praze či Středočeském kraji došlo ke zvýšení míry nezaměstnanosti, tudíž i k růstu počtu nově evidovaných uchazečů. Právě tyto kraje trpí nezaměstnaností nejméně. Naopak k největšímu zvýšení míry nezaměstnanosti došlo v Ústeckém, Moravskoslezském a Olomouckém kraji. Tam byla míra nezaměstnanosti vyšší než průměr celé České republiky, který činil 9,2 %. V roce 2009 bylo vytvořeno 4 479 míst, které

¹⁵ Rychnov nad Kněžnou využil z celkových programů APZ VPP, jejichž podíl činil 24,5%, u Benešova a Nymburku činil podíl osob umístěných v rámci VPP 20,7 %.

¹⁶ Dlouhodobě nezaměstnaní byli podpořeni nástroji APZ z přibližně 60 %.

byly obsazeny 4 834 osobami. Avšak navíc bylo vytvořeno 13 830 míst v rámci projektů (umístěno 14 960 osob), které byly financovány také Evropským sociálním fondem. Ty zde však nejsou znázorněny, neboť se na ně zaměřím později.

K 31. prosinci 2010 bylo za celý rok vytvořeno 5 628 pracovních míst, na kterých bylo umístěno 6 119 osob. Nejvíce míst vytvořily úřady práce v Ústeckém kraji, kde bylo na 678 místech umístěno 787 osob. V porovnání s předchozím rokem je to o 1 149 míst a na nich umístěno o 1285 osob méně. Uchazeči jsou umisťováni především na veřejně prospěšné práce realizované v rámci EU a financované Evropským sociálním fondem. Za rok 2011 bylo k 31. březnu vytvořeno 3 612 míst, na které úřady práce umístili 1 799 uchazečů.

Tab. č. 4.1. Počet vytvořených míst a počet umístěných uchazečů v rámci VPP v letech 2001 až 2010.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
PVM	18 962	16 448	14 703	17 727	15 645	17 142	11 747	6 730	4 479	5 628
PUU	19 977	16 573	15 378	18 246	16 846	18 011	12 374	7 708	4 834	6 119

Zdroj: [27]

V grafu č. 4.1. jsou porovnány výdaje na veřejně prospěšné práce, aktivní politiku zaměstnanosti a státní politiku zaměstnanosti. Přesné číselné údaje jsou znázorněny v příloze č. 2. V roce 2001 bylo na státní politiku zaměstnanosti vyčleněno 9 522 338 tis. Kč. Úkolem bylo mj. snížit nezaměstnanost nejvíce ohrožených skupin (úřady se měly zaměřit především na starší osoby, ženy, Romy aj.) a zejména se zaměřit na pomoc krajům.¹⁷ Na aktivní politiku zaměstnanosti bylo vyhrazeno 4 063 277 tis. Kč, z toho přibližně

¹⁷ Pomoc měla být orientována především na kraje, které se potýkaly s vysokou nebo nadprůměrnou nezaměstnaností.

22,75 % činily výdaje na VPP. Finanční prostředky na tento program (ve výši 924 451 tis. Kč) byly rozděleny mezi jednotlivé úřady práce podle několika hledisek. Brána v potaz byla především míra nezaměstnanosti v okresech, počet dlouhodobě nezaměstnaných či počet osob, který je nejvíce ohrožen nezaměstnaností. Právě tyto skupiny lidí zaměstnávají úřady práce na vytvářená pracovní místa v rámci veřejně prospěšných prací. Nejčastěji plynuly finanční prostředky do krajů, které se potýkaly s nejvyšší mírou nezaměstnanosti.¹⁸

V roce 2002 bylo na státní politiku zaměstnanosti vynaloženo 9 522 338 tis. Kč, z toho 4 063 277 tis. Kč na aktivní politiku, viz příloha č. 2. V té době vzniklo 16 448 pracovních míst, na které bylo poskytnuto v rámci APZ 924 451 tis. Kč, tzn. 20,5 % z výdajů na APZ. V tomto roce se státní politika zaměstnanosti měla zaměřit stejně jako v předešlém roce mj. na snížení počtu osob nacházejících se v ohrožených skupinách a orientovat se především na Ústecký a Moravskoslezský kraj. V těchto krajích se úřady práce zaměřily na snižování počtu dlouhodobě nezaměstnaných osob, které nejčastěji končí ve veřejně prospěšných pracích.

Politika zaměstnanosti se orientovala v roce 2003 především na uplatňování programů aktivní politiky (tzn. rovněž vytváření pracovních míst v rámci VPP) před vyplácením podpor v nezaměstnanosti. Snahou mělo být snížení počtu dlouhodobě nezaměstnaných osob a zachování jejich pracovních návyků. V tomto roce činil meziroční podíl VPP na celkových výdajích APZ 0,42 %. Na vytvoření pracovních míst a zaměstnání osob v rámci VPP byly čerpány prostředky ve výši 685 001 tis. Kč, z čehož průměrné výdaje na osobu činily 44 600 Kč. Celkové výdaje na politiku zaměstnanosti dosáhly 10 950 415 tis. Kč, z čehož na aktivní politiku bylo vyčleněno 3 274 160 tis. Kč.

V roce 2004 se v porovnání s předchozím rokem zvýšily finanční prostředky na realizaci státní politiky o 790 015 tis. Kč. Na veřejně prospěšné práce plynulo 833 189 tis. Kč, což tvořilo přibližně 21 % z celkových výdajů na

¹⁸ Moravskoslezský, Ústecký a Jihomoravský kraj.

aktivní politiku zaměstnanosti. Prostřednictvím úřadů práce v jednotlivých krajích se snížil počet osob ucházejících se o zaměstnání, což se podařilo i v krajích, které se řadí mezi nejvíce postižené nezaměstnaností, tedy v Ústeckém a Moravskoslezském kraji.

V roce 2005 stát uvolnil ze státního rozpočtu necelých 12 miliard Kč na státní politiku zaměstnanosti, z toho více jak 4 miliardy korun bylo vyhrazeno programům, které jsou realizovány aktivní politikou. Programy měli řešit zejména problémy spojené s dlouhodobou nezaměstnaností, se zaměstnáváním starších osob apod. Veřejně prospěšné práce se staly v pořadí druhým nástrojem, na který bylo čerpáno nejvíce finančních prostředků. Tento nástroj činil necelých 21 % z celkových výdajů na APZ, viz příloha č. 2.

Státní politika zaměstnanosti se měla v dalším roce orientovat především na realizaci programů, a to v takové kvalitě, která by zvyšovala motivaci uchazečů hledat si práci a schopnost si tuto práci udržet. Bylo schváleno 43 programů¹⁹ regionálního charakteru, které se zaměřovaly na ohrožené skupiny nezaměstnaných. Zde patří i dlouhodobě nezaměstnané osoby, které jsou obtížně umístitelné na trhu práce. 25 % výdajů mělo proto směřovat právě na vytváření pracovních míst v rámci VPP. Výdaje na státní politiku zaměstnanosti v roce 2006 přesáhly hranici 14 miliard korun, přičemž zhruba 5 miliard korun plynulo na realizaci aktivní politiky. Podíl výdajů VPP tvořil přibližně 17 % z celkových výdajů na APZ.

Stejně jako v předchozích letech byly cíle a priority stanoveny v Národním lisabonském programu pro roky 2005 až 2008. Každoročně stanoveným cílem bylo dosáhnout co nejvyšší zaměstnanosti, zvýšit šance nezaměstnaných získat a udržet si pracovní místo. Výdaje na politiku zaměstnanosti činily v roce 2007 částku 15 072 541 tis. Kč. Alespoň 25 % finančních prostředků, vynaložených na realizaci aktivní politiky zaměstnanosti, mělo být určeno na

¹⁹ MPSV. Regionální a cílené programy zaměstnanosti. [online]. 2006. [cit. 2011-03-10]. Dostupný z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/programy_zamest/regionální>.

vytváření pracovních míst v rámci veřejně prospěšných pracích. Ve skutečnosti tvořila realizace VPP pouze 12,07 % z celkových výdajů na APZ.

Národním program reforem České republiky na období 2008 až 2010 se měl zaměřit především na dosažení předem vytýčených cílů nejen co se týče zaměstnanosti, ale i v mikroekonomické a makroekonomické oblasti. Hlavní priorita byla stále stejná. Snahou bylo zvýšit zaměstnanost a motivovat nezaměstnané takovým způsobem, aby si hledali zaměstnání a byli schopni si jej udržet. V roce 2008 byly výdaje na SPZ o 608 067 tis. Kč vyšší než v předchozím roce. Vzrostly rovněž výdaje na APZ, tudíž i na veřejně prospěšné práce. Činily necelých 16 % z výdajů na realizaci aktivní politiky zaměstnanosti. Nesmí být opomenuto i to, že od roku 2008 jsou veřejně prospěšné práce financovány jednak ze státního rozpočtu a rovněž z Evropského sociálního fondu, a to v rámci operačních programů.

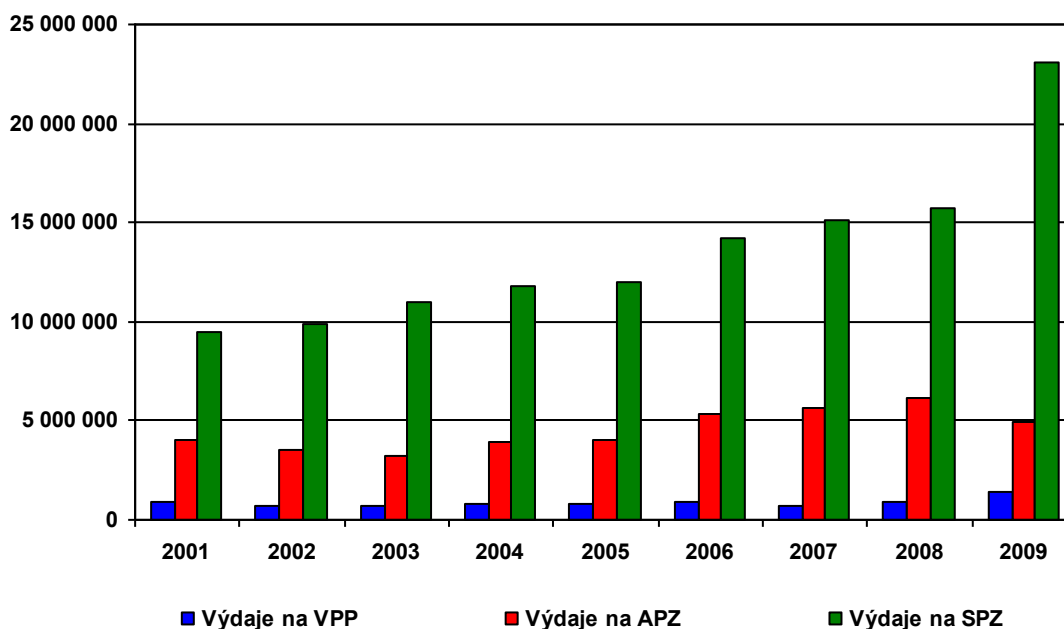
V roce 2009 bylo vynaloženo na státní politiku zaměstnanosti více jak 23 miliard korun, což je ve sledovaném období, tedy během posledních osmi let, nejvíce. Výrazně došlo k poklesu výdajů na aktivní politiku. Zvýšil se objem finančních prostředků vynakládaných na pasivní politiku, tedy na vyplácení podpor v nezaměstnanosti. Příčinou mohla být zmiňovaná finanční a ekonomická krize, která se v České republice projevila zejména v tomto roce. Důsledkem bylo nadměrné propouštění zaměstnanců a růst počtu evidovaných uchazečů o zaměstnání. Zvýšily se výdaje na vytváření míst v rámci VPP, které tvořily přibližně 27,68 % z celkových výdajů na aktivní politiku zaměstnanosti.

V současné době²⁰ nedošlo ke zhodnocení trhu práce za rok 2010 jako celku, proto je alespoň pro menší představu uváděn stav za 1. pololetí tohoto roku. Ze začátku došlo k mírnému zvýšení nezaměstnanosti, kterou zapříčinila doznívající krize. Finanční prostředky byly čerpány ve výši 2 838 162 tis. Kč, z čehož přibližně 1 935 000 tis. Kč bylo financováno prostřednictvím Evropského sociálního fondu. Stále častěji je upřednostňováno financování

²⁰ Stav k 12. březnu 2011.

programů a nástrojů skrze ESF před státním financováním. Ke 30. červnu byly čerpány prostředky na VPP ve výši 567 261 tis. Kč.

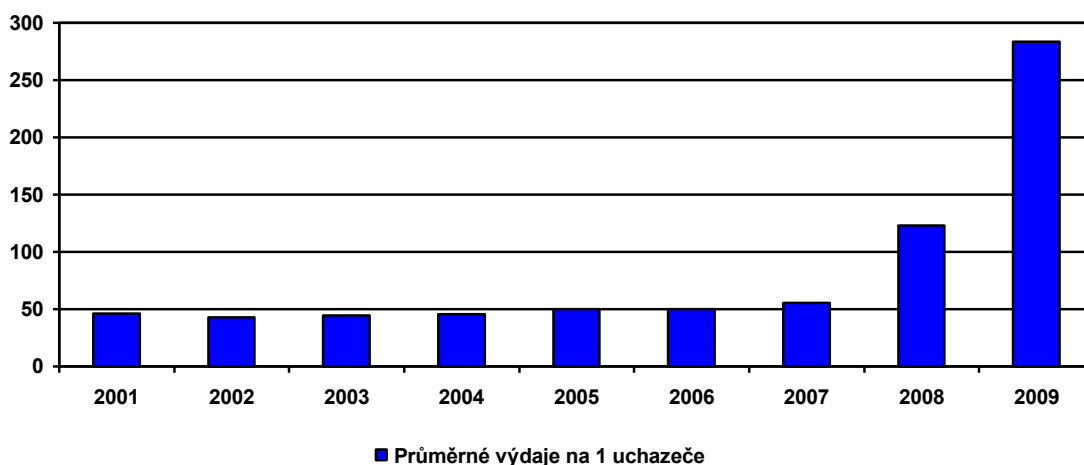
Graf č. 4.1. Porovnání výdajů na VPP, APZ a SPZ v ČR v letech 2001 až 2009 (v tis. Kč).

Zdroj: [27]

Graf č. 4.2. znázorňuje průměrné výdaje na jednoho pracovníka ve VPP v jednotlivých letech. Úřady práce vynaložily v roce 2001 za každého takto umístěného uchazeče o zaměstnání necelých 47 000 Kč. Celkové výdaje na VPP, počet umístěných uchazečů a průměrné výdaje jsou pro lepší přehlednost uvedeny v příloze č. 3. V dalším roce poklesly celkové výdaje vynakládané na veřejně prospěšné práce, tudíž klesl počet umístěných uchazečů, tak také průměrné výdaje na jednoho uchazeče. Od roku 2003 mají celkové i průměrné výdaje rostoucí trend, zatímco počet umisťovaných uchazečů o zaměstnání od roku 2001, s výjimkou roku 2006, klesá. Důvodem může být přednost rekvalifikací a jiných programů aktivní politiky zaměstnanosti před veřejně prospěšnými pracemi, pokles nezaměstnaných zařazených do ohrožené skupiny apod. V roce 2009 činily průměrné výdaje 283 660 Kč za jednu umístěnou osobu ve veřejně prospěšných pracích.

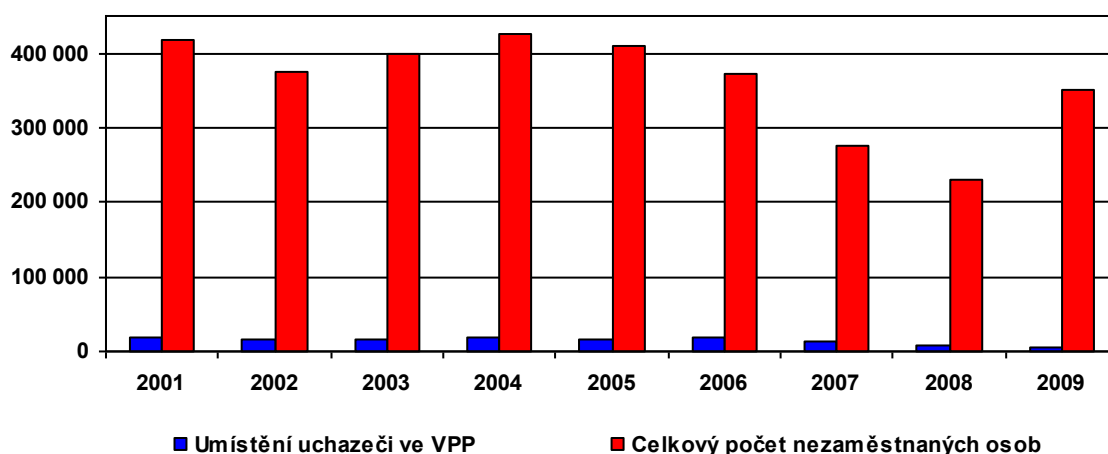
Graf č. 4.2. Srovnání průměrných výdajů na jednoho pracovníka ve VPP v České republice v letech 2001 až 2009 (v tis. Kč).

Zdroj: [27]

Na grafu č. 4.3. je zobrazen počet umístěných uchazečů ve VPP a celkový počet evidovaných uchazečů o zaměstnání v jednotlivých letech. V roce 2001 bylo umístěno ve VPP 5 % uchazečů z celkového počtu evidovaných uchazečů. Tyto hodnoty jsou obsaženy v příloze č. 4. Tento podíl má od roku 2001 klesající tendenci. Příčinou je snížení počtu osob, které úřady práce obsazují do VPP. Důvodem mohlo být upřednostňování jiných programů a nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti. Počet evidovaných uchazečů od roku 2004 klesal až do roku 2008. V dalším roce se zvýšila nezaměstnanost. Meziročně se zvýšil počet evidovaných uchazečů o 141 001 osob. Jednou z příčin byla světová a finanční krize, která se plně projevila v České republice právě v roce 2009. Lze tedy vidět, že význam veřejně prospěšných prací klesá. Jsou využívány jiné programy a nástroje aktivní politiky zaměstnanosti, např. rekvalifikace aj.

Graf č. 4.3. Počet umístěných uchazečů z celkového počtu nezaměstnaných v ČR v letech 2001 až 2009.

Zdroj: [27; 28]

4.2 VPP v České republice a v jednotlivých krajích

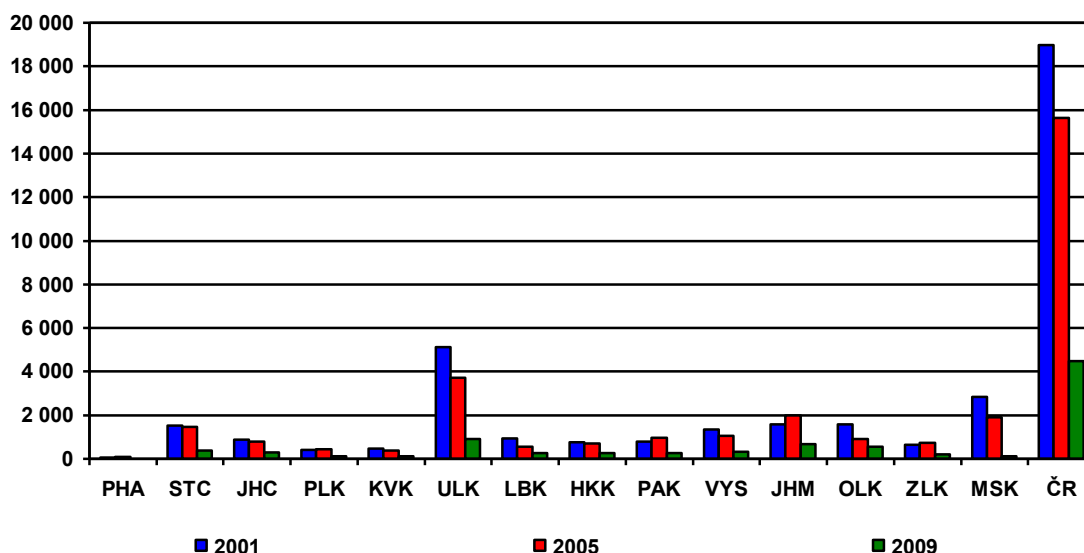
Nyní se ve stručnosti zaměřím na vývoj veřejně prospěšných prací v jednotlivých krajích. Pro srovnání jsem si vybrala pouze roky 2001, 2005 a 2009. Jedná se o 4leté intervaly. V tomto případě by měly mít větší vypovídací schopnost než pokud by byla porovnávána všechna dostupná data. [29]

V grafu č. 4.4. jsou porovnány počty míst, které byly nově vytvořeny v rámci veřejně prospěšných prací za kraje i za celou Českou republiku. V roce 2001 vzniklo nejméně pracovních míst v Praze, Plzeňském a Karlovarském kraji. V Praze bylo úřady práce nově vytvořeno 59 míst, v Plzeňském kraji 411 míst a v Karlovarském 469 míst v rámci VPP. Dalším v pořadí byl Zlínský kraj (650 míst), Královéhradecký (769 míst), Pardubický (798 míst), Jihočeský (874 míst), Liberecký (945 míst), Vysočina (1 357 míst), Jihomoravský (1 582 míst), Olomoucký (1 584 míst). Nejvíce pracovních nabídek v rámci VPP se nacházelo v Ústeckém a Moravskoslezském kraji.²¹ Důvodem mohla být vysoká nezaměstnanost,

²¹ ULK – 5110 míst, MSK – 2 828 míst.

kteřá je pro tyto dva kraje typická. Přesné číselné údaje za jednotlivé kraje i celou Českou republiku jsou uvedeny v příloze č. 5. V roce 2005 byla situace téměř totožná. Místa byla nejméně vytvářena úřady práce v Praze, v Karlovarském a Plzeňském kraji. Stejně jako v roce 2001 vznikl největší počet míst v Ústeckém a Moravskoslezském kraji. Ostatní vytvořená místa jsou uvedena v příloze č. 5. V roce 2009 nebylo ze státního rozpočtu vytvořeno v Praze ani jedno pracovní místo v tomto nástroji aktivní politiky zaměstnanosti. V rámci celé České republiky bylo úřady práce realizováno 4 479 míst. V jednotlivých krajích i v rámci celé České republiky došlo k výraznému poklesu vytváření veřejně prospěšných prací. Důvodem takového poklesu mohlo být zvýšení finančních prostředků poskytovaných z Evropské unie a tím došlo ke snížení prostředků vynakládaných státní politikou zaměstnanosti. Evropským sociálním fondem bylo vytvořeno 13 830 míst. Ty však v grafu č. 4.4. nejsou zobrazeny, neboť byla porovnávána pouze místa, financována pouze samotnou státní politikou zaměstnanosti České republiky.

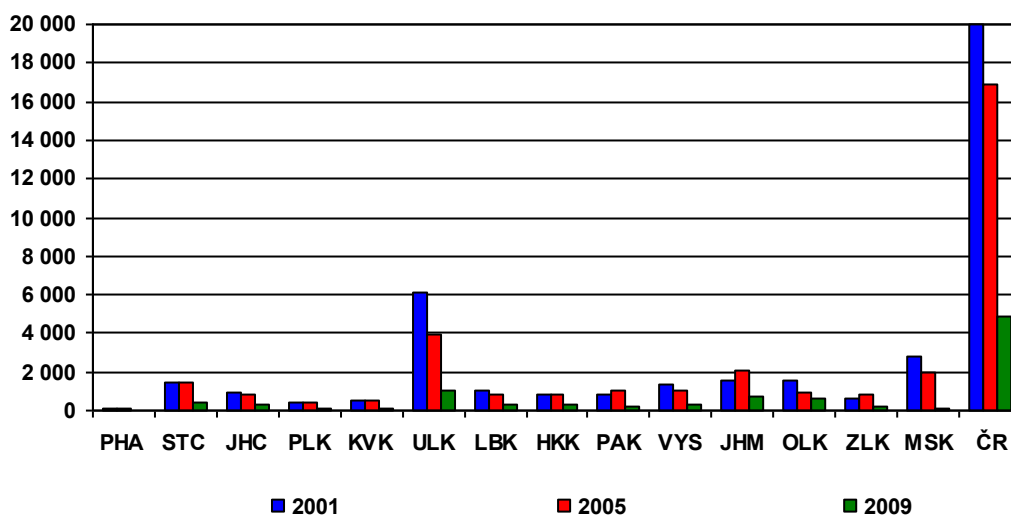
Graf č. 4.4. Počty vytvořených míst v rámci VPP v jednotlivých krajích v letech 2001, 2005 a 2009.

Zdroj: [30]

Počet osob, které umístily úřady práce v jednotlivých krajích, je zobrazen v grafu č. 4.5. V krajích potýkajících se s vysokou nezaměstnaností, což je především Ústecký či Moravskoslezský kraj, bylo kromě nejvíce vytvořených míst obsazováno také nejvíce uchazečů v rámci veřejně prospěšných prací. Důvodem mohlo být zvýšení počtu dlouhodobě nezaměstnaných či jiných těžce umísťitelných osob na trhu práce. Čím je totiž míra nezaměstnanosti vyšší, tím se zvětšuje také podíl účastníků ve veřejně prospěšných pracích i v jiných programech aktivní politiky zaměstnanosti, jako jsou především společensky účelná pracovní místa. Ve srovnání má pak například Praha menší podíl účastníků ve VPP než Most nebo či Karviná, kde je nezaměstnanost vysoká. Praha, Plzeňský a Karlovarský kraj umístily nejméně uchazečů. Stejně tomu bylo i v roce 2005. V roce 2009 byl zaznamenán výrazný pokles počtu umísťovaných osob ve všech krajích. Ke snížení došlo i v kraji Moravskoslezském i Ústeckém. Důvodem bylo zmiňované financování prostřednictvím Evropského sociálního fondu, kdy převážná část finančních prostředků putovala právě do těchto dvou krajů. Zkoumáno je ale především financování veřejně prospěšných prací z vlastních zdrojů České republiky.

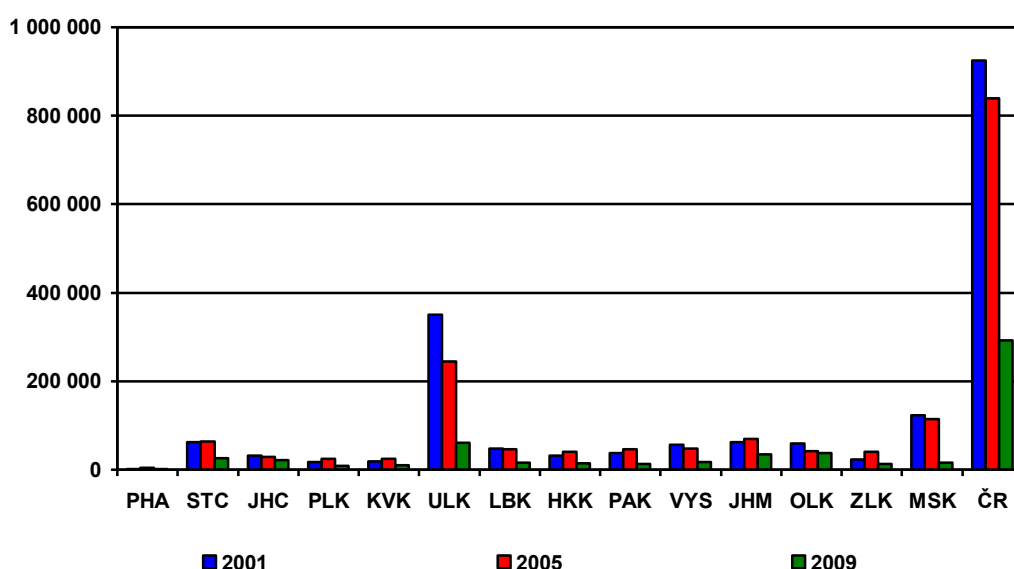
Graf č. 4.5. Počet umístěných uchazečů v rámci VPP v jednotlivých krajích v letech 2001, 2005 a 2009.

Zdroj: [30]

Výdaje úřadů práce na veřejně prospěšné práce v jednotlivých krajích včetně celkových výdajů České republiky, jsou znázorněny v grafu č. 4.6. Stejně jako v předešlých dvou grafech byla na tom v roce 2001 nejlépe Praha, kde bylo úřady práce vynaloženo na vytváření míst v rámci tohoto programu 1 635 tis. Kč. V Plzeňském kraji činily výdaje 17 283 tis. Kč a Karlovarský kraj vynaložil prostředky ve výši 19 491 tis. Kč. Dalším v pořadí byl Zlínský kraj, ve kterém výdaje činily zhruba 23 000 tis. Kč. Největší finanční výdaje byly charakteristické pro Ústecký a Moravskoslezský kraj.²² Výdaje za celou Českou republiku byly ve výši 924 451 tis. Kč. V roce 2005 byla situace téměř stejná. Nejmenší výdaje, v důsledku menšího počtu vytvářených míst a tudíž i malého počtu umísťovaných osob, byly v Praze, Karlovarském a Plzeňském kraji, naopak největší byly opět v Ústeckém a Moravskoslezském kraji. Celkové výdaje na veřejně prospěšné práce činily 838 951 tis. Kč. V roce 2009 došlo k velkému snížení výdajů na realizaci tohoto programu aktivní politiky zaměstnanosti. Celkové výdaje klesly na necelých 300 000 tis. Kč. Důvodem mohl být růst výdajů na pasivní politiku na úkor aktivní.

Graf č. 4.6. Výdaje na VPP v jednotlivých krajích v letech 2001, 2005 a 2009 (v tis. Kč).

Zdroj: [30]

²² ULK – 349 891 tis. Kč, MSK – 123 677 tis. Kč.

4.3 Analýza veřejně prospěšných prací a jejich vliv na trh práce

Poslední dostupné analýzy aktivní politiky zaměstnanosti vyšly v roce 2007 a 2008. První zmiňovaná analýza hodnotí nástroje APZ a tudíž i veřejně prospěšné práce v roce 2005. Druhá analýza hodnotí efektivitu programů aktivní politiky zaměstnanosti České republiky v roce 2007.

V následující tab. č. 4.2. je zobrazena cílenost veřejně prospěšných prací z hlediska pohlaví. Celková cílenost VPP zahrnuje i nezaměstnané osoby, které jsou vedeny v evidencích úřadů práce méně jak jeden rok. VPP byly jako nástroj APZ cíleny z 3,7 % mužům a z 2,1 % ženám. Lze tedy vidět, že tyto práce jsou směřovány především mužům, a to i z pohledu dlouhodobé nezaměstnanosti. Jedná se tedy o uchazeče, kteří jsou v evidenci úřadu práce déle jak 12 měsíců. Pokud se ženy účastní programů APZ, jsou umisťovány zejména do jiných nástrojů APZ než na místa ve VPP, jedná se především o rekvalifikace (ženy 6,5 %, muži 4,5 %).

Tab. č. 4.2. Cílenost VPP z hlediska pohlaví v roce 2005 (v %).

	Celková cílenost VPP	Cílenost VPP na dlouhodobou nezaměstnanost
Muž	3,7	4,5
Žena	2,1	2,4

Zdroj: [31]

Veřejně prospěšné práce se orientují na dlouhodobě nezaměstnané osoby, což potvrzuje i následující tab. č. 4.3. Necelá 4 % účastníků VPP byla v nezaměstnaná déle než 2 roky. Nezaměstnaní méně jak půl roku tvoří 1 %, zatímco lidé vedení v evidenci od 6tého měsíce do jednoho roku tvoří necelá 3 %. Uchazeči o zaměstnání, vedení na úřadu práce déle jak jeden rok, tvoří 2,5 % účastníků veřejně prospěšných prací.

Tab. č. 4.3. Cílenost VPP z hlediska celkové délky předcházející nezaměstnanosti v roce 2005 (v %).

	2005
Do 6 měsíců	1
6 až 12 měsíců	2,7
12 až 24 měsíců	2,5
Déle než 24 měsíců	3,9

Zdroj: [31]

VPP jsou považovány za nástroj APZ, který je cílen všem věkovým skupinám. V roce 2005 byla 2,2 % (v roce 2006 – 0,4 %) účastníků VPP ve věkové skupině do 18-ti let. VPP mohou být brány jako motivace pro odchod mladistvých z nezaměstnanosti. Klesá tak poté riziko, že právě tato věková skupina skončí ve VPP. Důvodem, proč mladiství hledají jakoukoliv jinou práci, než jsou VPP, může být strach z výsměchu svých vrstevníků či považují tento tuto práci za podřadnou. Jak lze tedy vidět v tab. č. 4.4., jsou VPP cíleny především na starší uchazeče. Ve věkové skupině 50 + pracovalo ve veřejně prospěšných pracích necelých 24 % účastníků, o rok později to bylo už 35,9 % osob.

Tab. č. 4.4. Cílenost VPP z hlediska věku v roce 2005 a 2006 (v %).

	2005	2006
Do 18-ti let	2,2	0,4
19 – 24 let	3,8	8,9
25 – 34 let	9,4	19,9
35 – 49 let	15,2	34,9
50 a více let	23,9	35,9

Zdroj: [31; 32]

Veřejně prospěšné práce vykonávají především lidé s nízkou kvalifikací. V roce 2005 se jednalo o 26,2 % a o rok později už o necelých 42 % účastníků se základním vzděláním, viz tab. č. 4.5. Dalšími účastníky veřejně prospěšných prací byli vyučení lidé, v roce 2005 12,4 % a v roce 2006 přibližně 47 %

účastníků. Podstatně méně se VPP účastní lidé s maturitou či vysokoškolsky vzdělaní lidé, což se dá předpokládat i v následujících letech.

Tab. č. 4.5. Cílenost VPP z hlediska dosaženého vzdělání v roce 2005 a 2006 (v %).

	2005	2006
Základní	26,2	41,6
Vyučen	12,4	46,4
Maturita	4,1	10,9
vš	2,6	1,1

Zdroj: [31; 32]

Po absolvování veřejně prospěšných prací obvykle následuje další účast v tomto programu, což je odlišné například od samostatně výdělečné činnosti, která následuje po nějakém přípravném programu. Zhruba 60 % osob účastnících se VPP se po měsíci, kdy byla ukončena podpora místa, znovu vracelo do evidence úřadu práce. Je to stále méně s porovnáním přibližně 90 % nezaměstnaných osob neúčastnících se veřejně prospěšných prací. Po určitém čase se ale osoby ve VPP nacházejí ve větším riziku, že budou i nadále bez zaměstnání, než v případě samostatně výdělečné činnosti apod. VPP jsou tedy hodnoceny jako nejméně perspektivní nástroj aktivní politiky zaměstnanosti. [31; 32]

Obecně se tedy dá předpokládat, že veřejně prospěšné práce budou čím dál ve větší míře cíleny na muže starších ročníků s nízkou kvalifikací, kteří jsou v evidencích úřadů práce déle jak 2 roky. Naopak význam zaměstnávání vysokoškolsky vzdělaných lidí ve VPP upadá, neboť jsou obsazováni především do jiných programů aktivní politiky zaměstnanosti.

4.4 Využití finančních prostředků z EU

Operační program Rozvoje lidských zdrojů (také OP RLZ) byl poprvé stanoven na období 2004 až 2006. Měl zajišťovat a přispívat k posílení účinků

aktivních opatření. Úkolem těchto opatření bylo pomoci nezaměstnaným osobám se začlenit do pracovního procesu. Realizace se uskutečnila v regionech, kde bylo HDP na obyvatele nižší než 75 % průměru Evropské unie (jednalo se o všechny regiony s výjimkou Prahy). Financování probíhalo prostřednictvím strukturálních fondů, přesněji řečeno z Evropského sociálního fondu (ESF). Úkolem tohoto fondu bylo podpořit zaměstnanost a zvýšit šance uchazečů na trhu práce pomocí Evropské strategie zaměstnanosti. Celkově v letech 2004 až 2006 byly na OP RLZ z ESF poskytnuty finanční prostředky ve výši 318 819 283 EUR, ze státního rozpočtu bylo vynaloženo 103 610 232 EUR. [33]

Na období 2007 až 2013 využívá finanční prostředky poskytnuté Evropským sociálním fondem na tři operační programy, z čehož jeden se zaměřuje také na veřejně prospěšné práce. Úkolem Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost (OP LZZ) si klade za cíl snížit nezaměstnanost prostřednictvím nástrojů aktivní politiky a pomoci sociálně vyloučeným lidem se znovu vrátit do společnosti. Evropská unie vyčlenila pro Českou republiku finanční prostředky ve výši cca 1,84 mld. EUR. Ze státního rozpočtu České republiky má být pak na tento OP LZZ vyčleněno 0,32 mld. EUR. Posílením aktivní politiky zaměstnanosti se rozumí cílená podpora nejvíce ohrožených skupin nezaměstnaných na trhu práce, zejména dlouhodobě nezaměstnané osoby či osoby, kterým hrozí tato nezaměstnanost. Kromě rekvalifikací či poradenství podporuje i veřejně prospěšné práce a vytváří tak alespoň krátkodobé pracovní příležitosti. [34]

„Krise se nebojíme“

Tento projekt je realizován od 1. července 2009 do 30. června letošního roku. Zaměřuje se především na osoby, které vlivem světové finanční krize ztratily práci. Prostřednictvím rekvalifikací, odborných poradenství a umisťování na veřejně prospěšné práce se snaží pomoci těmto osobám vrátit se na pracovní trh. Náklady tohoto projektu činí 34 626 711 Kč, které mají být použity zejména na úhradu jízdného, stravného, mzdových nákladů v případě VPP aj. Realizace bude probíhat v Libereckém kraji, kde bude podpořeno celkově 800 uchazečů. [35]

„Osobní asistence a práce v oblasti sociální péče“

Projekt, který běží už od 1. ledna 2009, se snaží zvýšit šance nezaměstnaných osob, které nemohou najít práci, neboť jejich kvalifikace je často nedostačující či nevyhovující. Osoby procházejí odbornou přípravou či kurzy v sociální oblasti, kdy se účastní rekvalifikací či veřejně prospěšných prací. Částka 31 354 050 Kč má být využita zejména na úhradu skutečných mzdových nákladů VPP. Uchazeč o zaměstnání je poté odborně vyškolen a má větší šanci se umístit v zaměstnání v sociální oblasti. Projekt je realizován v Pardubickém kraji. V něj má být podpořeno 100 osob, z čehož alespoň pro 51 uchazečů bude vytvořeno pracovní místo. Konec projektu je naplánován na 31. prosince 2011. [36]

Projekt „Veřejně prospěšné práce“

Projekt „Veřejně prospěšné práce“ je spolufinancován Evropským sociálním fondem. Začal být realizován v roce 2008 a ukončen má být v srpnu letošního roku. Nabízena jsou pracovní místa zaměřená na úklid a údržbu veřejných prostranství a pozemních komunikací. Rovněž jsou uchazečům poskytovány pracovní pozice v oblasti školství, kultury či místa orientovaná na pomoc handicapovaných osob. Projekt pomáhá sociálně nepřizpůsobivým osobám se znovu začlenit do společnosti a zároveň do jisté míry odrazuje od nežádoucích (sociálně patologických) jevů jako jsou například krádeže, vraždy a jiné trestné činy apod. Zaměstnavatelům (popř. obcím), kteří zřizují veřejně prospěšné práce, jsou vypláceny příspěvky na úhradu mzdových nákladů. Tyto příspěvky jsou vypláceny úřady práce na základě dohody. Dohoda nesmí být v rozporu se zákonem o zaměstnanosti, ani s pravidly Evropského sociálního fondu.. Projekt se snaží udržet, (případně obnovit) pracovní návyky nezaměstnaných. Rovněž usiluje o to, aby tito uchazeči nebyli závislí na podporách v nezaměstnanosti a VPP je motivovaly k získání finančního výdělku. [37]

Vývoj financování z Evropského sociálního fondu

Jak už bylo zmíněno, projekt „Veřejně prospěšné práce“ běží od roku 2008. V tab. č. 4.6. je zobrazen počet vytvořených míst a počet uchazečů, kteří byli umístěni ve veřejně prospěšných pracích. Počet vytvářených míst financovaných z Evropského sociálního fondu se neustále zvyšuje a to na úkor míst, která jsou financována ze státního rozpočtu. Nejvíce míst (1 124) bylo vytvořeno v Ústeckém kraji. Na těchto místech bylo umístěno 1 489 uchazečů. Naopak nejméně míst, tudíž i nejméně obsazených uchazečů v rámci VPP v Praze, Karlovarském a Plzeňském kraji. V roce 2009 bylo vytvořeno 5 789 míst více a na nich umístěno o 6 422 osob více. V dalším roce se jednalo o téměř stejnou situaci, bylo vytvořeno podstatně více míst. Zde bylo vytvořeno nejvíce míst v rámci Ústeckého a Moravskoslezského kraje. Stav v roce 2011 je brán k 31. březnu. Zatím bylo vytvořeno 1 803 míst, na kterých se umístilo 1 612 uchazečů.

Tab. č. 4.6. Počty vytvořených míst a počty umístěných uchazečů v rámci projektu „Veřejně prospěšné práce“ v letech 2008 až 2011.

	2008	2009	2010	2011*
PVM	8 041	13 830	15 333	1 803
PUU	8 538	14 960	16 763	1 612

Zdroj: [38] * stav k 31.3.2011

5. Návrhy a doporučení

Z hlediska VPP v České republice se jeví za nejvhodnější použít model, založený na principu VPP (případně aktivačních činností) Slovenské republiky, který by platil pro všechny nezaměstnané osoby. Nezaměstnaní by museli odpracovat daný počet hodin ve veřejně prospěšných pracích, aby měli nárok na dávky v nezaměstnanosti. Mnoha nezaměstnaným lidem v České republice se nechce pracovat a jsou spokojeni s výší podpory v nezaměstnanosti. Není však zaručeno, že po zavedení tohoto systému by narostl význam veřejně prospěšných prací. Našli by se lidé, kteří by tyto práce vykonávali, ale byli by i takoví, kteří by se sociálních dávek vzdali a začali pracovat na černo. Ale i v současnosti se najde mnoho nezaměstnaných, kteří pobírají sociální dávky a současně pracují na černo. Veřejně prospěšné práce by se měly zaměřovat na ohrožené skupiny na trhu práce jednotlivě.

Osoby se zdravotním postižením

Mnoho zaměstnavatelů veřejně prospěšných prací si pod pojmem osoby zdravotně postižené vybaví nejčastěji osoby na vozíčku. Význam veřejně prospěšných prací by se zvýšil lepší informovaností o těchto osobách, jako tomu je v jiných zemích Evropy. Úřady práce by pomáhaly zaměstnavatelům prostřednictvím různých kurzů či školení porozumět těmto osobám, znát jejich handicap a poté je pak mnohem efektivněji zaměstnat ve veřejně prospěšných pracích. Navíc, pokud by se v České republice zvýšily příspěvky na zaměstnávání osob se zdravotním postižením, v rámci VPP, dalo by se předpokládat, že dojde ke zvýšení zaměstnatelnosti této ohrožené skupiny osob. Ovšem otázkou je, v jaké výši by se tyto příspěvky měly pohybovat, aby se zaměstnanost zvýšila.

Nekvalifikovaní uchazeči

Mnoho uchazečů s nízkou či žádnou kvalifikací má problém najít zaměstnání, neboť většinou neodpovídá požadavkům na trhu práce. Veřejně

prospěšné práce by mohly mít širší působnost, než jak je tomu nyní. Nekvalifikovaní uchazeči by byli obsazováni na místa v rámci VPP a po skončení tohoto programu by zůstali u zaměstnavatele i poté, kde by pracovali alespoň na zkrácený pracovní úvazek.

Dlouhodobě nezaměstnané osoby

Skupina dlouhodobě nezaměstnaných osob je považována za nejčastější skupinu, která končí ve veřejně prospěšných pracích. U této skupiny by bylo možné navrhnout limitovaný počet účastí v rámci tohoto programu. Uchazeč by například mohl setrvat ve VPP maximálně dva či tři roky s tím, že každý rok by byl zaměstnán u jiného zaměstnavatele. Důsledkem by pak mohlo být zvýšení motivace nezaměstnaného. Neustálou změnou pracovního místa by totiž získal nové známosti, dovednosti a informace, které by mu pomohly najít stálou práci.

Mladiství a absolventi

Pro osoby mladší 25 let jsou veřejně prospěšné práce často podřadným zaměstnáním a volí raději jiné nástroje aktivní politiky. Doporučením pro tuto skupinu osob by mohly být veřejně prospěšné práce, které by byly orientovány na jinou oblast než je například úklid veřejného prostranství. Pro tyto osoby by byla zřizována pracovní místa v rámci VPP v sociální oblasti, ve školských zařízeních apod. Ovšem není jisté, že by narostla zaměstnanost mladistvých, obsazovaných ve zmiňovaných oblastech v rámci VPP.

Starší osoby

Tato skupina je omezena především svým věkem a zdravotním stavem. Mnoho zaměstnavatelů proto dává přednost jiným, více perspektivním lidem, u kterých předpokládá, že si dříve najdou práci a ve veřejně prospěšných pracích setrvají co nejkratší dobu. Řešením, jak zvýšit zaměstnanost této skupiny osob, by mohlo být vytváření takových míst ve VPP, která by odpovídala jejich zdravotnímu stavu.

Ženy

Další skupina osob, která je nejvíce ohrožena, jsou ženy. Ve většině případů se starají o své děti a veřejně prospěšné práce jsou pro ně nevhodné, především z časového hlediska. Možným návrhem by bylo zlepšit síť dostupných školních zařízení. Především předškolní zařízení se potýkají s plným stavem a pro ženu je pak obtížné sehnat hlídání. Dalším doporučením by pak mohly být veřejně prospěšné práce na částečný úvazek, především v odpoledních hodinách. Není však zaručeno, že by se zvýšil význam VPP v této skupině a následné zvýšení zaměstnanosti žen v rámci tohoto nástroje.

Uchazeči společensky nepřizpůsobiví

Do této skupiny patří především Romové. Jsou známi svou nízkou flexibilitou a neochotou pracovat. Nejlepším řešením by bylo pro společensky nepřizpůsobivé osoby zavést podmínku odpracování určitého počtu hodin měsíčně. Poté by jim vznikl nárok na sociální dávky či jiné příspěvky, vyplácené úřady práce. Tento případ je znám na Slovensku, kde se mnoho lidí proti tomuto kroku bouřilo, ale nepokoje v této oblasti za nějaký čas utichly a systém funguje i nadále.

6. Závěr

Cílem diplomové práce bylo objasnit podstatu fungování veřejně prospěšných prací ve vybraných zemích se zaměřením na Českou republiku.

Úvodní kapitola byla věnována především politice zaměstnanosti. Cílem této politiky je především snaha o rovnováhu na trhu práce, produktivní využití pracovní síly a usiluje rovněž o práva občanů na práci. Prostřednictvím úřadů práce a dalších prostředkovatelů zaměstnání poskytuje služby, potřebné informace a finančně pomáhá lidem bez práce. Zaměstnavatelům poskytuje finanční prostředky na vytváření nových pracovních míst. V 50. a 60. letech 20. století byl státy nejčastěji používán keynesiánský přístup, který byl v 70. a 80. letech nahrazen přístupem neokonzervativním. Politika zaměstnanosti se člení na pasivní a aktivní politiku. V době, kdy vznikla politika zaměstnanosti, byla nejčastěji používána pasivní politika, která poskytovala lidem bez práce podporu v nezaměstnanosti. Po selhání této politiky začaly státy upřednostňovat aktivní politiku zaměstnanosti. Tato politika má pro lepší mezinárodní srovnání 5 nástrojů, které byly v této kapitole podrobně rozebrány. Jedná se o veřejné služby nezaměstnanosti, pracovní přípravu a výcvik, programy pro nezaměstnané mladistvé a zdravotně postižené osoby a podporu tvorby nových pracovních míst, kde patří i veřejně prospěšné práce. Posláním pasivní politiky zaměstnanosti je zajistit jakousi životní přijatelnou úroveň nezaměstnané osoby. V závěru kapitoly byly popsány efekty, které sebou politika zaměstnanosti přináší.

Následující kapitola byla zaměřena na jednotlivé země, které realizují veřejně prospěšné práce. Ty jsou ve většině zemí orientovány především dlouhodobě nezaměstnaným lidem. Jako první stát bylo Německo. Zde jsou veřejně prospěšné práce považovány jako hlavní nástroj politiky zaměstnanosti, jehož cílem je rozvíjet infrastrukturu. Jedná se o tzv. Arbeitsbeschaffungsmaßnahmen, které pomáhají snižovat nezaměstnanost. Druhým státem, kde se veřejně prospěšné práce používají, je Polsko. V této zemi byla přiblížena oblast působnosti VPP, komu jsou určeny a jak jsou financovány. Na závěr byl v Polsku porovnán počet osob, který se vrací po

ukončení tohoto nástroje znovu do nezaměstnanosti. I v Rakousku byla objasněna podstata fungování veřejně prospěšných prací. V Litvě jsou vytvářena dočasná pracovní místa, nazývaná jako *viešieji darbai*, která jsou zaměřena především na dlouhodobě nezaměstnané. Bylo zde rovněž zmíněno, z čeho jsou tyto práce financovány a na co jsou poskytovány příspěvky, které vyplácí úřad práce zaměstnavateli. Taktéž v Lotyšsku a ve Slovinsku byla objasněna cílenost veřejně prospěšných prací, které jsou realizovány politikou zaměstnanosti. Závěr této kapitoly byl zaměřen na Slovensko, ve kterém existovaly veřejně prospěšné práce sice do roku 2004, ale od té doby jsou realizovány tzv. aktivační činnosti, která jsou považována za specifické VPP.

Další kapitola je věnována veřejně prospěšným pracím v České republice a jejich vlivu na trh práce. Na začátku byl srovnáván vývoj počtu nově vytvářených míst a počtu umístěných uchazečů v rámci tohoto nástroje, finanční prostředky vynaložené státní politikou zaměstnanosti a výše průměrných výdajů na uchazeče v letech 2001 až 2010. V druhé podkapitole byl analyzován vývoj veřejně prospěšných prací v rámci jednotlivých krajů a celé České republiky za rok 2001, 2005 a 2009. Byl srovnáván počet míst, uchazečů v rámci VPP a rovněž i výdaje, které vynaložily úřady práce v jednotlivých krajích. Třetí kapitola analyzovala vliv veřejně prospěšných prací na trh práce. Podle dostupných informací obsahovala tato kapitola i cílenost tohoto programu podle pohlaví, celkové délky předcházející nezaměstnanosti, věku a dle dosaženého vzdělání. Závěr kapitoly byl věnován využití finančních prostředků z Evropské unie.

V poslední kapitole byla prezentována doporučení v rámci veřejně prospěšných prací, která by pomohla zvýšit zaměstnanost ohrožených skupin, především dlouhodobě nezaměstnaných osob, na trhu práce.

Seznam použité literatury

- [1] WINKLER, J.; WILDMANOVÁ, M.: *Evropské pracovní trhy a průmyslové vztahy*. Computer Press, Praha 1999. 143 s. ISBN 80-7226-195-9.
- [2] KLIKOVÁ, Ch.; KOTLÁN, I.: *Hospodářská politika*. 1.vyd. Ostrava: SOKRATES 2003. 276 s. ISBN 80-86572-04-8.
- [3] KOTÝNKOVÁ, M.; NĚMEC, O.: *Lidské zdroje na trhu práce. Vývoj a tendence v souvislosti se vstupem České republiky do EU*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing 2003. 199 s. ISBN 80-86419-48-7.
- [4] SIROVÁTKA, T.: *Politika pracovního trhu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita 1995. 171 s. ISBN 80-210-1251-X.
- [5] INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. *Aktivní politika zaměstnanosti*. [online]. MPSV ČR, 2010. [cit. 2011-02-14]. Dostupné z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/local/lb_info/trhprace/apz>.
- [6] KULHAVÝ, V.; SIROVÁTKA, T.: *Hodnocení efektivity programů APZ a doprovodných nástrojů a projektů politiky zaměstnanosti v roce 2007*. [online]. 1. vydání. Praha: VUPSV, 2008. s. 145. [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_275.pdf>. ISBN 978-80-7416-012-7.
- [7] PORTÁL VEŘEJNÉ SPRÁVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Aktivní politika zaměstnanosti se vyplácí*. [online]. Ministerstvo vnitra, 2003 – 2011. [cit. 2011-02-04]. Dostupný z WWW: <http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/7226/_s.155/10202?docid=1010>.
- [8] EURES. *Portál o trhu práce*. [online]. [cit. 2011-04-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.eures-by-cz.eu/index.php?id=68&L=1>>.

- [9] BUNDESAGENTUR FÜR ARBEIT. *Arbeitsbeschaffungsmaßnahmen für Träger und Arbeitnehmer*. [online]. 2009, Juli. [cit. 2011-04-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.arbeitsagentur.de/zentraler-Content/Veroeffentlichungen/Merkblatt-Sammlung/MB09-ABM-f-Traeger-AN.pdf>>.
- [10] PUBLICZNE SŁUŻBY ZATRUDNIENIA. *Programy rynku pracy*. [online]. 2009. [cit. 2011-04-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.psz.praca.gov.pl/main.php?do=ShowPage&nPID=867696&pT=details&sP=CONTENT,objectID,868122>>.
- [11]. KALUŽNÁ, D. *Main Features of the Public Employment Service in Poland*. [online]. OECD, 23. March 2009, No. 80 [cit. 2011-04-06]. Dostupný z WWW: <http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/main-features-of-the-public-employment-service-in-poland_225485542035>.
- [12] KUX, J., et al. *Analýza politiky zaměstnanosti členských zemí Evropské unie v závislosti na jejich předsednictví se zřetelem na aktualizaci principů politiky zaměstnanosti České republiky – Rakousko*. [online]. Praha: VÚPSV, 2006. [cit. 2011-04-09]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_181.pdf>. ISBN 80-87007-01-8.
- [13] LIETUVOS DARBO BIRŽA. *Viešieji darbai*. [online]. 4. 3. 2011. [cit. 2011-04-11]. Dostupný z WWW: <http://www.ldb.lt/Informacija/PaslaugosAsmenims/Puslapiai/viesieji_darbai.aspx>.
- [14] LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS. *Užimtumo rėmimo įstatymas*. [online]. 2011. [cit. 2011-04-11]. Dostupný z WWW: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=376233>.
- [15] NODARBINĀTĪBAS VALSTS AĢENTŪRA. *Labor market situation in Latvia*. [online]. 2008. [cit. 2011-04-13]. Dostupný z WWW: <http://www.nva.lv/docs/11_48c77da19be6e5.31540048.ppt#257,1,Snímek1>.

- [16] EUROPEAN EMPLOYMENT OBSERVATORY. *Assessment of training measures by the Latvian State Employment Agency* [online]. 2006. [cit. 2011-04-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.eu-employment-observatory.net/resources/reports/Latvia-AssessmentOfTrainingMeasuresOfSEA-AVfinal-V2.pdf>>.
- [17] MINISTRSTVO ZADELO, DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE. *Active employment policy programme for 2003*. [online]. 2010. p. 76 [cit. 2011-04-13]. Dostupný z WWW: <http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/apz2003_an.pdf>.
- [18] EUROSTAT. *Labour market policy – expenditure and participants*. [online]. EU, 2010. [cit. 2011-04-06]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DO-10-001/EN/KS-DO-10-001-EN.PDF>. ISSN 1725-602X.
- [19] EUROSTAT. *Gross domestic produkt at market prices*. [online]. Eurostat, 2011. [cit. 2011-04-14]. Dostupný z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00001&language=en>>.
- [20] IURA EDITION. Elektronická zbierka zákonov. *Zákon č. 5/2004 Z.z., o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. [online]. 2011. [cit. 2011-03-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.zbierka.sk/Default.aspx?sid=15&PredpisID=17633&FileName=04-z005&Rocnik=2004&AspxAutoDetectCookieSupport=1>>.
- [21] INŠTITÚT ZAMESTNANOSTI. *Zákon o službách zamestnanosti*. [online]. 2004 - 2011. [cit. 2011-03-28]. Dostupný z WWW: <<http://www.iz.sk/sk/projekty/zakon-o-sluzbach-zamestnanosti/paragraf-52>>.

[22] ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY. § 52 Príspevok na aktivačnú činnosť formou menších obecných služieb pre obec. *Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny*. [online]. 2011. [cit. 2011-03-28]. Dostupný z WWW: <http://www.upsvar.sk/sluzby-zamestnanosti/nastroje-aktivnych-opatreni-trhu-prace/aktivacna-cinnost/52-prispevok-na-aktivacnu-cinnost-formou-mensich-obecných-sluzieb-pre-obec.html?page_id=13087>.

[23] ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY. *Aktivně opatrenia TP*. [online]. ÚPSVaR, 2011. [cit. 2011-03-28]. Dostupný z WWW: <http://www.upsvar.sk/statistiky/aktivne-opatrenia-tp-statistiky.html?page_id=1248>.

[24] DOLEŽELOVÁ, K., KUDLIČKOVÁ, B., PODOLANOVÁ, A., *Průvodce mzdovou a personální agendou*, 1. vyd. Vyškov, 2005, 68 s. ISBN 80-239-5266-8.

[25] INTEGROVANÝ PORTÁL MINISTERSTVA PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Aktivní politika zaměstnanosti a zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti*. [online]. MPSV ČR, 11. října 2010 [cit. 2011-02-14]. Dostupné z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/zamest/dotace/apz>>.

[26] FILIPOVÁ, Š. *Veřejně prospěšné práce a veřejná služba mohou pomoci lidem bez zaměstnání a ve složité finanční situaci*. Tisková zpráva.. [online]. Praha: MPSV, 21. dubna 2010. [cit. 2011-02-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/8655/21042010.pdf>>.

[27] INTEGROVANÝ PORTÁL MINISTERSTVA PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Výdaje na státní politiku zaměstnanosti v letech 2001 až 2009*. [online]. MPSV, 2009. [cit. 2011-02-06]. Dostupný z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/vydaje/vydaje_na_spz_souhrnny_prehled_1991-2009.xls>.

[28] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků VŠPS - časové řady*. [online]. ČSÚ, 2010. [cit. 2011-02-06]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zam_cr>.

[29] INTEGROVANÝ PORTÁL MINISTERSTVA PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Situace na trhu práce*. [online]. MPSV. [cit. 2011-02-06]. Dostupný z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace>.

[30] SIROVÁTKA, T., KULHAVÝ, V., *Programy aktivní politiky zaměstnanosti v ČR v roce 2005: Hodnocení efektů na nezaměstnanost v roce 2006*. [online]. Praha: VÚPSV, 2007. 106 s. [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_238.pdf> ISBN 978-80-87007-66-2.

[31] KULHAVÝ, V., SIROVÁTKA, T., *Hodnocení efektivity programů APZ a doprovodných nástrojů a projektů politiky zaměstnanosti v roce 2007*. [online]. Praha: VÚPSV. 2008. 145 s. [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_275.pdf> ISBN 978-80-7416-012-7>.

[32] EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND V ČR. *Operační programy 2004 – 2006*. [online]. MPSV ČR, 2008. [cit. 2011-04-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.esfcr.cz/04-06>>.

[33] EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND V ČR. *Operační programy 2007 – 2013*. [online]. MPSV ČR, 2008. [cit. 2011-04-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.esfcr.cz/07-13>>.

[34] EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND V ČR. *Krize se nebojíme*. [online]. MPSV ČR, 23. listopadu 2009. [cit. 2011-02-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.esfcr.cz/projekty/krize-se-nebojime>>.

[35] EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND V ČR. *Osobní asistence a práce v oblasti sociální péče*. [online]. 20. července 2009. [cit. 2011-02-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.esfcr.cz/projekty/osobni-asistence-a-prace-v-oblasti-socialni-pece>>.

[37] EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND V ČR. *Veřejně prospěšné práce*. [online]. MPSV ČR, 4. února 2011. [cit. 2011-02-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.esfcr.cz/projekty/verejne-prospesne-prace>>.

[38] INTEGROVANÝ PORTÁL MINISTERSTVA PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistiky nezaměstnanosti*. [online]. MPSV ČR, 2011. [cit. 2011-04-12]. Dostupný z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>>.

[39] INTEGROVANÝ PORTÁL MINISTERSTVA PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Výdaje ÚP na nástroje a opatření APZ do r.2009 – členění podle krajů*. [online]. MPSV ČR, 2010 [cit. 2011-02-11]. Dostupné z WWW:<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/vydaje/vydaje_up_na_nastroje_a_opatreni_apz_do_r._2009_-_cleneni_podle_kraju.xls>.

[40] INTEGROVANÝ PORTÁL MINISTERSTVA PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Výdaje na SPZ souhrnný přehled 1991-2009*. [online]. MPSV, 2010. [cit. 2011-02-06]. Dostupný z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/vydaje/vydaje_na_spz_souhrnny_prehled_1991-2009.xls>.

Seznam zkratek

ABM	–	Arbeitsbeschaffungsmaßnahmen
APZ	–	aktivní politika zaměstnanosti
ESF	–	Evropský sociální fond
EU	–	Evropská unie
EUR	–	Evropská měnová jednotka
HDP	–	hrubý domácí produkt
HKK	–	Královéhradecký kraj
JHC	–	Jihočeský kraj
JHM	–	Jihomoravský kraj
KVK	–	Karlovarský kraj
LBK	–	Liberecký kraj
MPSV	–	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MSK	–	Moravskoslezský kraj
OECD	–	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OLK	–	Olomoucký kraj
OP LZZ	–	Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost
OP RLZ	–	Operační program Rozvoj lidských zdrojů
PAK	–	Pardubický kraj
PHA	–	Praha
PLK	–	Plzeňský kraj
PLN	–	polsky zloty

PPZ	–	pasivní politika zaměstnanosti
PÚU	–	počet umístěných uchazečů
PVM	–	počet vytvořených míst
PZ	–	politika zaměstnanosti
SOB	–	socioekonomické podniky (Sozialökonomische Betriebe)
SPZ	–	státní politika zaměstnanosti
STC	–	Středočeský kraj
ÚLK	–	Ústecký kraj
ÚP	–	úřad práce
ÚPSVaR	–	Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny
VPP	–	veřejně prospěšné práce
VŠ	–	vysokoškolské vzdělání
VYS	–	Vysočina
ZLK	–	Zlínský kraj

Seznam grafů, obrázků a tabulek

Grafy

- Graf č. 3.1. Počet osob, které se po ukončení VPP znovu vrátily do evidence úřadu práce v roce 2006.
- Graf č. 3.2. Výdaje na VPP ve vybraných zemích v roce 2008 (v mil. EUR).
- Graf č. 3.3. Počet účastníků ve VPP ve vybraných zemích v roce 2008.
- Graf č. 3.4. Počet žen umístěných ve VPP ve vybraných zemích v roce 2008 (v %).
- Graf č. 3.5. Počet mladistvých umístěných ve VPP ve vybraných zemích v roce 2008 (v %).
- Graf č. 3.6. Průměrné výdaje na jednoho umístěného uchazeče v rámci VPP v roce 2008 (v EUR).
- Graf č. 3.7. Výdaje na VPP jako % HDP ve vybraných zemích v roce 2008.
- Graf č. 4.1. Porovnání výdajů na VPP, APZ a SPZ v ČR v letech 2001 až 2009 (v tis. Kč).
- Graf č. 4.2. Srovnání průměrných výdajů na jednoho pracovníka ve VPP v České republice v letech 2001 až 2009 (v tis. Kč).
- Graf č. 4.3. Počet umístěných uchazečů z celkového počtu nezaměstnaných v ČR v letech 2001 až 2009.
- Graf č. 4.4. Počet vytvořených míst v rámci VPP v jednotlivých krajích v letech 2001, 2005 a 2009.

Graf č. 4.5. Počet umístěných uchazečů v rámci VPP v jednotlivých krajích v letech 2001, 2005 a 2009.

Graf č. 4.6. Výdaje na VPP v jednotlivých krajích v letech 2001, 2005 a 2009 (v tis. Kč).

Tabulky

Tabulka č. 3.1. Měsíční výše příspěvku v ABM.

Tabulka č. 3.2. Cílenost VPP ve Slovinsku v roce 2007.

Tabulka č. 3.3. Počet vytvořených míst a umístěných uchazečů ve službách pro obec ke konci prosince roku 2008, 2009 a 2010.

Tabulka č. 3.4. Počet vytvořených míst a umístěných uchazečů v dobrovolných službách ke konci prosince roku 2008, 2009 a 2010.

Tabulka č. 4.1. Počet vytvořených míst a počet umístěných uchazečů v rámci v letech 2001 až 2010.

Tabulka č. 4.2. Cílenost VPP z hlediska pohlaví v roce 2005 (v %).

Tabulka č. 4.3. Cílenost VPP z hlediska celkové délky předcházející nezaměstnanosti v roce 2005 (v %).

Tabulka č. 4.4. Cílenost VPP z hlediska věku v roce 2005 a 2006 (v %).

Tabulka č. 4.5. Cílenost VPP z hlediska dosaženého vzdělání v roce 2005 a 2006 (v %).

Tabulka č. 4.6. Počty vytvořených míst a počty umístěných uchazečů v rámci projektu „Veřejně prospěšné práce“ v letech 2008 až 2011.

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne

.....

jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

Za vsí 342/29, Karviná – Staré Město, 733 01

